

„Purim Katan” („Purimul Mic”) [anul 5779]

Other פורים

- פורים is not the only time Jews were **saved** from destruction
- Jews all over the world have experienced **small** purims
- In Hebrew this is called פורים קטן
- One famous פורים קטן - the **Wintz** Purim - involved the community of Frankfurt
 - In 1614, Jews were driven from the city by an **angry mob** led by Wintz Fettmilch
 - The emperor intervened and Fettmilch was **executed**
 - The Jews **returned** to the city
- Another פורים קטן involves the Heller family of **Prague**
 - To this day, members of this family gather on the first of אדר to **remember** how Yom Tov Heller, the rabbi of Prague, was saved from death in 1629

Dacă apăsați pe rubrica „Calendar” în acest site sau vă uitați în orice calendar evreiesc, veți vedea că, în ziua de marți a săptămânii viitoare este consemnată o sărbătoare: Purim Katan, pe data de 14 Adar Unu al calendarului evreiesc. Ce înseamnă această sărbătoare puțin cunoscută de marea majoritate a credincioșilor și supranumită „Purimul mic” ?

„Purim Katan” este un ritual care se îndeplinește numai în anii bisecți. Din cauza asta nu l-ați putut găsi nici în anul trecut și nu îl veți putea găsi nici în anul viitor, care sunt, amândoi ani simpli, adică nu ani bisecți. În calendarul evreiesc, într-un an bisect se adaugă nu o zi, ci o lună întregă. Asta se repetă în fiecare ciclu de 19 ani de câte șapte ori, o dată la fiecare doi ani sau la fiecare trei ani. Luna se adaugă spre sfârșitul anului, care în calendarul biblic (din Tora) este Adar, luna Nisan, în care este Pesah, fiind prima lună. Adăugarea lunii nu se face la sfârșitul anului, cum ne putem aștepta, ci se adaugă la penultima lună, iar luna de Adar Unu este cea adăugată. Din cauza asta toate sărbătorile și evenimentele care s-au petrecut în luna Adar se menționează în Adar Șeni (Doi), cum ar fi Zain 7 Adar (ziua morții lui Moșe) sau Purim.

În acești ani s-a împământenit un ritual având mai ales rolul de a aminti în prima lună de Adar că fix peste o lună va avea loc sărbătoarea de Purim. În această zi, precum în zilele de sărbători „se adaugă veselie”, astfel că nu este voie să postim, iar pe parcursul zilei nu se spun rugăciuni de Taanit. Aceste prevederi se bazează pe una dintre opiniile exprimate în Talmud (de exemplu în Yerușalmi, tractatul Megila 81:5), potrivit căreia prima oară minunea de Purim a fost într-un an bisect și s-a sărbătorit în primul Adar. Până la urmă, varianta care s-a admis este de luna de Adar Doi, după cum se sărbătorește astăzi.

Despre Purim Katan noi auzim pentru prima dată de la marele rabin - Înțeleptul Maharil (Germania sec. 14-15). Alt mare nume de rabin, Rama (Moșe Isserles, Polonia, sec. 16) care a scris Șulhan Aruch în variantă Așkenaz, spune că trebuie să se dea o masă de sărbătoare, ca să fie multă veselie. Astăzi, nu prea se mai ține acest ritual, în afară de unii Hasidim și Habad.

Arba Parșiyot (Patru pericope) [5779]

Şabatul acesta, în care citim pericopa VaYakhel, și va fi și Şabat Mevarchim pentru Roş Hodeş Adar Şeni, care va fi săptămâna viitoare, se numeşte Şabat Şkalim, prima dintre cele patru parşiyot pe care le citim de luna Adar.

Sunt patru pericope speciale care se adaugă pericopelor obișnuite de luna Adar și în an bisect de luna Adar Şeni, înaintea lunii Nisan. Şabaturile în care se citesc aceste pericope se numesc: Şkalim, Zakor, Para și Hahodeş. În aceste Şabaturi nu se spune rugăciunea Av Harahamim și nici Azkarat Neşamot de Şaharit. Dar de Mincha se spune Tîdkatcha, fie în afară de Şabat, fie înainte de Roş Hodeş, fie de Roş Hodeş.

Ne putem informa despre pericopele astea încă din Mişna, tractatul Megila 3:4:

ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים.
 חל להיות בתוך השבת, מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת.
 בשניה, זכור.
 בשלישית, פרה אדמה.
 ברביעית, החודש הזה לכם.
 בחמישית, חזרין לכסדכן.

”De Roş Hodeş Adar, care cade de Şabat, citim în Paraşat Şakalim. Dacă sărbătoarea cade în timpul săptămânii, îl citim înainte de asta și ne oprim o dată (sâmbăta următoare). În a doua Paraşat Zachor. În a treia Paraşat Para Aduma. În a patra Hahodeş Haze Lachem. În a cincea ne întoarcem la obișnuite”.

În aceste Şabaturi se citeşte din două Tora: dintr-una se citeşte pericopa săptămânii (7 olim) și din a doua se citeşte pericopa specială, ca maftir. Dacă este și Roş Hodeş, se scot trei cărți, după cum urmează: din prima se citeşte pericopa, din a doua Hahodeş (al şaptelea) și din a treia pericopa specială (maftir). În aceste săptămâni și Haftara trebuie să fie o porțiune din Profeți, având același subiect ca pericopa și, întrucât este specială, subiectele sale provin din pericopa adăugată și nu din prima, care se citeşte de obicei.

Prima este pericopa Şkalim, care se citeşte de ultimul Şabat înainte de Roş Hodeş Adar (Adar Şeni în an bisect) sau chiar de Roş Hodeş Adar dacă, întâmplător, Roş Hodeş cade în ziua asta. Se citeşte porțiunea din Exodul 30:11-16, stabilită ca să ne amintească de jumătatea de Şekel care se dona pentru sacrificiile populației. Din cauză că achiziționarea noilor obiecte de sacrificiu trebuia începută în luna Nisan, s-a stabilit ca rugăciunea să aibă loc înainte cu o lună de acest moment, pentru ca să se amintească oamenilor să pregătească donațiile lor. Și chiar dacă astăzi Templul este distrus și nu mai există sacrificii, noi citim pericopa ca să nu uităm זכר למקדש. Haftara este din 2Regi, 12:1-17 (aşkenazim), despre donațiile poporului pentru repararea בית דק בית Templului.

Pericopa a doua este Zachor (Deutoronium 25:17-19) ca să nu uităm Miţva din Tora și să ținem minte ce ne-a făcut Amalek. S-a stabilit să se citească textul pericopei cu ocazia Şabatului dinainte de Purim, în care avem Miţva (obligația) să-l ştergem pe Haman, care era din seminția lui Amalek. Haftara este din Şmuel1, 15:2-34 despre războiul lui Şaul contra lui Amalek, lăsarea în viață a lui Agag, regele Amalekului, și omorârea lui prin Şmuel.

Pericopa a treia este Para (Numeri 19:1-22) și învățăm din ea despre felul cum să ne purificăm din טומאה ca să putem veni la Templu pentru ritualul sacrificiului. Pericopa este stabilită înainte de luna Nisan, ca să ne pregătim și să ne purificăm pentru jertfa de Pesah. Chiar dacă astăzi noi nu mai sacrificăm animale, citim porțiunea asta în

amintirea Templului. Haftara este din Ezechiel 36:16-38 despre purificarea sufletească a poporului de Domnul.

[Pericopa a patra este Hahodeş](#) (Exodul 12, 1-20) în care ne este amintită sfinţirea lunii קידוש החודש şi mişvoturile de Pesah. S-a stabilit să o citim în onoarea lunii Nisan fiindcă este prima lună a anului (după calendarul biblic). În afară de asta citirea lui ne pregăteşte pentru Pesah şi mişvoturile lui. Haftara este din Ezechiel 45:16-46:18 despre luna Nisan şi Pesah.

Dacă este şi Roş Hodeş (Adar sau Nisan) se citeşte din a doua carte de Roş Hodeş din Numeri 28:9-15 despre jertfele de Roş Hodeş din Templu. Anul acesta Roş Hodeş Nisan cade de Şabat şi atunci citim şi din a treia carte pericopa Hahodeş, în calitate de maftir.

În fiecare an există un Şabat sau două în care nu se citeşte pericopa specială. Asta pentru ca fiecare paraşa (pericopă) să fie potrivită calendarului său. Hazal au dat semne - simanim. Astea le găsim în Şulhan Aruch, poate cea mai importantă carte conţinând toate Halachoturile. De exemplu, anul acesta nu citim pericopă specială în două Şabat-uri (e vorba despre pericopa Pekudei şi pericopa Ṭav).

Pentru majoritatea interpreţilor, Pericopa Zakhor este mişva din Tora şi din cauza asta suntem mai vigilenţi când o citim. Pentru unii şi pericopa Para este la fel. În cartea "Kiţur şulhan aruch", care este cartea de bază a regulilor de comportament şi de viaţă zilnică a oricărui evreu (În special aşkenaz), siman 150, scrie:

[Se spune că paraşot Zachor şi Para trebuie citite DeOraita](#) דאורייתא (poruncă din Toraua scrisă) şi nu se cheamă un "katan" (sub 13 ani) la maftir. Iar locuitorii localităţilor care nu au minyan (10 evrei peste 13 ani) trebuie să vină într-o localitate unde este minyan. Şi dacă nu se poate, cel puţin să le citească cu melodie aşa cum trebuie.

Asara (10) beTevet עשרה בטבת [anul 5779]

Asara beTevet este un post (interdicţie alimentară), fiind unul din cele patru posturi legate de distrugerea Templului amintite în Tanach (în Profetii, dar nu în Tora). Spune profetul Zaharia capitolul 8, versetul 19:

„Aşa vorbeşte Domnul oştirilor: „Postul al patrulea, postul al cincilea, postul al şaptelea şi postul al zecelea se vor

preface pentru casa lui lehuda în zile de veselie și de bucurie, în sărbători de voieșie”

Profetul vorbește despre patru posturi: primul este postul denumit „al patrulea”, adică a lunii a patra, care după sistemul biblic de a număra lunile, începe de la Nisan, așa că aceasta este luna Tamuz și data este 17 Tamuz. Este ziua în care, după tradiția evreiască, au fost dărâmate zidurile Ierusalimului în ambele Templuri, cu trei săptămâni înainte de distrugerea celor două Templuri de Tișa beAv, care este postul următor. Deci, al doilea este postul denumit „al cincilea”, adică luna a cincea, Tișa Be Av. Pe urmă vine postul denumit „al șaptelea”, al lunii Tișrei, adică 3 Tișrei care este postul pentru Gedalyia, fostul guvernator din Iehuda, numit de către babilonienii a doua zi după distrugerea Primului Templu. El a fost ucis de evrei două luni mai târziu de 3 beTișrei (2Regi, 25:25 și Ieremia 52). Ultimul, cel de-al patrulea, este postul denumit „al zecelea”, al lunii Tevet, 10 Tevet. În ziua respectivă a început asaltul armatei Babiloniene asupra Ierusalimului în anul 588 ÎEC. Asediul a durat circa un an și jumătate până în vara anului următor, 587 ÎEC, când, la 17 Tamuz, au căzut zidurile orașului și de 9 Av a fost distrus primul Templu construit de regele Solomon. Ceea ce s-a întâmplat în ziua aceea este descris într-un verset care apare în două cărți, 2Regi 25:1,2 și Ieremia 52:4,5:

În al nouălea an al domniei lui [Țidkiahu], în ziua a zecea a lunii a zecea a venit Nevucadnețar împăratul Babilonului el cu toată oștirea lui asupra Ierusalimului; au tăbărât înaintea lui, și au ridicat șanțuri împrejurul lui. Cetatea a stat împresurată pînă în anul al unsprezecelea al regelui Țidkiahu.

În cei aproape cinci sute de ani de când regele David a cucerit Ierusalimul de la levusiți, orașul a cunoscut un singur asediu. Asta s-a întâmplat în anul 711 ÎEC când regele Asiriei Sanheriv a încercat să cucerească Ierusalimul, după ce, cu câțiva ani mai înainte, tatăl lui, Sargon II, a cucerit localitățile Lachiș și Așdod în sud (Isaia 20, 1). Asirienii, care au cucerit tot regatul de nord Israel și au exilat cele zece triburi pierdute până astăzi, nu au reușit să cucerească Ierusalimul și după multe luni au fost nevoiți să plece în nord unde era nevoie de ei. Toată povestea se află în Regi 2, capitolul 18 și în Ieșiaia capitolul 36. De data asta, după circa 150 de ani, Babilonienii, care au înlocuit Imperiul Asirian, au reușit să cucerească Ierusalimul. Cu asta, evreii au fost expulzați din țara lor pentru o perioadă scurtă de 70 de ani, până când Persia a cucerit Babilonia și regele lor Koreș (Cyrus al II-lea) i-a lăsat pe evrei să se întoarcă în patrie. Profetul Ezechiel ne povestește (Ezechiel 24:1-5) că în ziua aceea a apărut HaȘem (profetul era în exil în Babilonia de 11 ani) și i-a spus:

În anul al nouălea, în ziua a zecea a lunii a zecea, Cuvântul Domnului mi-a vorbit astfel: „Fiul omului, scrie numele zilei acesteia, numele zilei de azi! Căci chiar în ziua aceasta se apropie împăratul Babilonului de Ierusalim. Spune o pildă acestei case de îndărătnici, și zi-le: „Așa vorbește Domnul, Dumnezeu: „Pune, pune cazanul, și toarnă apă în el! Pune bucăți de carne în el, toate bucățile cele bune, coapsa și spata, și umple-l cu cele mai bune oase. Alege ce e mai bun din turmă, și pune lemnele grămadă supt cazan; fă-l să fiarbă în clocot și să fiarbă și oasele din el”.

Din cauza asta, Asara beTevet este singurul post care poate să cadă vineri și trebuie ținut, adică nu se poate nici amâna, nici ținut mai devreme. Orice alt post care cade vineri sau de Șabat se poate mișca în altă zi. Bineînțeles, în afară de Yom Kipur, care este un altfel de post și care se ține de Șabat (fără să poată cădea niciodată vineri). Postul de Asara beTevet spre deosebire de Tișa beAv, ca și de celelalte trei despre care am vorbit, începe din zorii zilei și se termină odată cu lăsarea nopții. Interdicțiile postului privesc doar mâncarea și băutura nu și alte lucruri care sunt interzise de Tișa beAv.

În ziua aceasta de post se mai comemorează alte câteva evenimente tragice, care s-au întâmplat poporului evreu în apropierea zilei acesteia și care au fost unificate într-o singură dată ca să nu fie prea multe zile de doliu. Un fapt care s-a întâmplat de 8 de Tevet este reunirea a 72 de evrei bătrâni de către regele Egiptului Ptolemeu al II-lea în secolul al treilea ÎEC ca să traducă Tanachul în Greacă pentru biblioteca din Alexandria. Traducerea asta se numește Septuagint și este baza traducerii latine Vulgata și de aici a traducerilor creștine în toate limbile pământului. Ia nu este recunoscută de Hazal și de Rabinatul evreiesc. În Talmud este scris că în ziua în care a apărut traducerea asta „întunericul a acoperit lumea”. Mai este scris că ziua asta a fost o zi grea, la fel ca ziua în care a fost comis păcatul vițelului de aur. Principala cauză a acestei interpretări este faptul că traducerea a promovat procesul de elenizare al evreilor.

Un al doilea eveniment trist care s-a întâmplat de 9 Tevet a fost moartea lui Ezra Hasofer. Ezra a fost o personalitate uriașă care i-a readus pe evrei la Tora dată de Moșe Rabenu. După ce s-au întors din exilul babilonian, el a întărit Șabatul și i-a învățat din nou Tora. În fond el a făcut ceea ce se numește Șivat Țion. Hazal spune în Tractatul Sanhedrin 21b că el este cel care trebuia să dea Tora, numai că Moșe Rabenu a fost înaintea lui, așa că el este al doilea după Moise. În Tractatul Megila 82a apare aprecierea că Ezra este Profetul Maleahi, ultimul profet cu care s-a terminat după evrei profeția. Asta înseamnă că Ezra a fost profet și cu el s-a terminat profeția în Israel. El este, pe de o parte, ultimul profet al Torei scrise și primul înțelept al Torei orale. Ca să nu fie trei zile una după alta toate se țin de Asara beTevet. Din cauza asta, după înființarea statului Israel, Rabinatul Israelului a hotărât ca ziua asta să fie Yom Hakadiș Haclali, iar ea să fie și ziua Holocaustului și Azkara a tuturor morților cărora nu li se cunoaște data morții. Doi ani după această hotărâre, guvernul Israelului a hotărât ca ziua holocaustului să fie în 27 Nisan. Rabinatul a fost contra acestei decizii, ca să nu mai fie încă o zi de doliu. Rabinatul nu a abrogat nici până astăzi hotărârea privind Asara beTevet, cu toate că toată lumea ține ziua holocaustului în luna Nisan.

Cartea BeMidbar (Numerele) במדבר 5779

Cartea BeMidbar este a patra carte din cele cinci (*humaș*) din Tora. Cartea mai are un nume și anume „Cartea numărărilor” nume atribuit pe baza celor două recensăminte descrise în carte și încă unul a Leviților. De aici și traduceri în greacă și cele în latină (numită Vulgata), Numeri, iar de aici și același nume în românește. Numele ebraic BeMidbar înseamnă „în pustiu” și are în vedere însuși conținutul cărții, care descrie peregrinările evreilor prin deșert timp de 40 de ani. Mai specific este primul cuvânt din expresia *BeMidbar Sinai* במדבר סיני, adică în deșertul Sinai din cap. 1 versetul 1. În fond cartea se concentrează pe al doilea an după ieșirea din Egipt și pe ultimul an înainte de intrarea în țară. Ea conține 36 de capitole și este împărțită în 10 pericope.

O mare parte a cărții este o poveste care se întrerupe în pericopa Korah în anul al doilea de la ieșirea din Egipt și se reînnoiește în capitolul 20, la începutul anului 40 în deșert. Dar cartea cuprinde și mișvoturi. Marele înțelept Rambam (Maimonides) ne informează că această carte conține 52 de mișvot ase (să faci) עשה și *lo taase* (să nu faci) לא תעשה, care se practică (se respectă) de generații.

Despre faptul că cartea conține referiri la doar doi ani de cutreierări prin deșert ne explică, printre alții, marele înțelept Avraham Even Ezra (Spania, sec. 12) la comentariul pentru Numeri 20:1: „Și iată că nu este în Tora nici un eveniment sau o profeție decât dacă s-a petrecut în primul an sau în anul al patruzecilea (primul an înseamnă primul an în pustiu, adică al doilea an de la ieșire)”.

Una dintre explicațiile interesante și instructive la întrebarea de ce Tora nu expune evenimentele petrecute în acești ani, găsim la marele înțelept Ramban (Nahmanides), care ne spune că Tora nu vine să ne prezinte istorie, ci să ne învețe și să ne îndrume cum să ne comportăm în viață datorită înțelegerii acestor povestiri. Din cauza asta,

găsim în carte prezentate o abundență de evenimente petrecute într-o anumită perioadă foarte scurtă. iar pe de altă parte o perioadă foarte lungă fără evenimente și fără nici o importanță.

Cartea BeMidbar (Numeri) ca și cartea VaYikra (Leviticul) sunt o continuare directă a cărți Șmot (Exodul) cap. 40 versetele 34-38. Însă este interesant că cartea Leviticul este o continuare a versetelor 34-35, pe când cartea Numeri este o continuare a versetelor 36-38. Din punct de vedere istoric mișvoturile de la începutul cărții Levitic i s-au dat lui Moise de la începutul celui de al doilea an de la ieșire, iar capitolul 9 din Numeri începe cu începutul anului doi. Numai după aceea vin în ordine cronologică evenimentele începând din capitolul unu, din luna a doua a anului doi.

Din punctul de vedere al perioadelor care s-au succedat de-a lungul peregrinărilor descrise în carte, acestea sunt următoarele patru:

1. Capitolele 1-10: la poalele muntelui Sinai
2. Capitolele 11-18: în pustiu., rememorând evenimentele anului doi de la ieșire
3. Capitolul 19: Mișvat „vaca roșie” פרה אדומה *para aduma*
4. Capitolele 20-36 (sfârșitul cărții): evenimentele anului 40 al Exodului

Din punct de vedere cronologic, cartea Numeri continuă prezentarea evenimentelor petrecute de Roș Hodeș Nisan al celui de al doilea an după cartea Exodul. De exemplu, la recensământul prezentat la începutul cărții, evreii au fost chemați să participe în ziua de întâi al celei de a doua luni (Iyyar) al anului doi de la ieșirea din Egipt. Dar pregătirile au început cu mult înainte încă în pericopa „Ki tisa” și în alte câteva părți în cartea Exodul, deci într-o perioadă anterioară. Evenimentele descrise în capitolele 20-36 s-au petrecut într-o perioadă de 5 luni ale anul 40 de la ieșire.

Din prezentarea tuturor detaliilor acestor evenimente ne surprinde disproporția între niște descrieri lungi și detaliate ale unor evenimente petrecute într-o perioadă scurtă de timp și absența unor descrieri, cât de cât amănunțite, ale altor evenimente desfășurate într-o perioadă foarte lungă de timp. După cum am spus și mai sus, acestea nu sunt atât expresia intenției de a ne învăța istorie, cât mai degrabă, ele au un rol formativ, de a ne învăța cum să ne comportăm în viață și de a ne dăruie căi de gândire justă, care rezultă din aceste evenimente descrise în carte. De exemplu, detaliile descrierii amănunțite a formei de dispunere a triburilor în tabără, de la începutul cărții. De aici noi învățăm că centrul taberei este zona privilegiată a locașului cortului, iar fiecare trib are locul lui în jurul cortului. De aici deducem că această tabără enormă nu era o tabără de nomazi, ci este o tabără provizorie a unui popor ordonat, înzestrat cu un protocol precis de comportament pe teritoriul taberei. Fiecare persoană în această tabără își știe locul și funcția.

Datele menționate în carte încep din al doilea an în deșert (datele primului an sunt descrise în Exodul) și sunt următoarele:

Anul doi:

1. **1 Iyyar:** „la întâi ale lunii a doua, în anul al doilea după ieșirea lor din Egipt (Numeri 1:1)
2. **1 Nisan:** „în ziua în care sfârșise Moșe să ridice cortul” (Numeri 7:1). Data exactă apare în Exod 40:17: „în luna întâi, în anul al doilea cortul a fost așezat”. După o ordine cronologică simplă cartea BeMidbar trebuia să înceapă aici.
3. **14 Nisan:** „și au ținut Pesahul (Paștele) în luna întâi în ziua a paisprezecea a lunii” (Numeri 9:5).
4. **14 Iyyar:** „o să-l țină (Pesah Șeni) în luna a doua, în ziua a paisprezecea (Numeri 9:11).
5. **20 Iyyar:** „în anul al doilea, în luna a doua, la douăzeci ale lunii norul s-a ridicat de pe cortul mărturiei, și fiii lui Israel au pornit” (Numeri 10:11-12). De aici Rași la acest verset deduce că evreii au stat în Sinai un an mai puțin zece zile (de la Roș Hodeș Sivan al primului an după Exod 19:1 până la 20 Iyyar anul al doilea).

Anul doi în deșert se termină în cap.19, iar în cap. 20 este un salt de 38 de ani până la anul 40.

Anul 40:

6. **Nisan**: „și Bnei (fiii) Israel, toată adunarea, au ajuns în pustiu în luna întâi” (Numeri 20:1). Anul nu este menționat aici, dar marii comentatori ca Rași și nepotul lui Rașbam dovedesc că versetul se referă la anul 40, mai ales că în continuarea versetului este vorba despre moartea lui Miryam.
7. **1 Av**: „și Aaron HaCohen s-a suit pe Hor-Hahar (muntele Hor) după porunca lui Adonai și a murit acolo în anul al patruzecilea de la ieșirea lui Bnei Israel din Egipt, în luna a cincea, la întâi ale lunii” (Numeri 33:38).

Cu descrierea fiecărui eveniment în parte ne vom ocupa separat, pericopă cu pericopă.

Cartea Devarim - Deuteronom ספר דברים 5779

Cartea Devarim este a cincea și ultima carte din Tora, supranumită „Mișne Tora” („A doua Tora”) משנה תורה din cauză că repetă o parte din conținutul celor cinci cărți. Întreaga acțiune a acestei cărți se petrece în anul 40 de la ieșirea evreilor din Egipt și în ajunul intrării în Ereț Israel, chiar pe cealaltă parte a orașului Iericho (Ierihon). Cartea este în mare parte un ultim discurs a lui Moise în care el concide atât evenimentele petrecute de la ieșirea din Egipt, cât și *mițvoturile* primite de evrei în pustiu de la Kadoș Baruch Hu și mai ales profeții pentru viitor și binecuvântări la fiecare trib separat.

Înțelepții ca și comentarii noștri împart prelegerea lui Moise în anumite „teme” sau „discursuri” diferite și, ca de obicei, apar controverse în felul cum trebuie sistematizat acest discurs. Noi vom proceda aici după cel mai recunoscut sistem, care aparține marelui înțelept Ramban (Nahmanides, Spania sec. 13) și preluat de alți mulți comentatori. El împarte această lungă prelegere în trei „discursuri”:

- **Primul discurs** - așa numitul „discurs de discreditare” נאום התוכחה *neum hatochecha* (Deuteronom 1:6-4:43). În acest discurs, conținut în pericopa Devarim, Moșe descrie, printre altele, o parte a peregrinărilor în pustiu, păcatul iscoadelor și discreditarea celor care vor intra în țară. Sunt și câteva *mițvot* în acest discurs. Ramban, în introducerea la comentariul său la cartea Devarim, ne spune despre ele că Moise, înainte de a începe să-i învețe pe evrei Tora, îi muștră cu asprime pentru păcatele comise în pustiu și le aduce aminte cât de milostiv a fost HAȘEM cu ei pe întregul traseu al peregrinărilor. Moise îi mai învață că milostenia Lui Dumnezeu a fost și rămâne valabilă pentru totdeauna, fiindcă nu există om care să nu păcătuiască, dar iertarea și milostenia Lui HAȘEM călătorește cu noi întotdeauna și nu avem voie să ne pierdem credința în El nici o clipă, după cum scrie și în textul cărții: „Că la Tine este iertarea ca să fii de temut” *הַסְלִיחַ לְךָ וְיָעַרְא כִּי־עַמְּךָ לְמַעַן יִמְחַח* *ki imcha haslichha lemaan tivare* (Psalmi 130:4).
- **Al doilea discurs** - așa numitul „discurs de mițvot” נאום המצוות *neum hamitvot* (Deuteronom 4:44-27:8). Acest discurs, care este asamblat din mai multe discursuri scurte, este oarecum paralel cu cartea VaYikra/Levitic și conține majoritatea poruncilor *mițvot* primite de evrei în deșert, inclusiv „Cele zece

porunci". Este important să remarcăm că regulile acestea nu sunt organizate după nici un sistem sau protocol, ci sunt câteva discursuri prin care Moise încearcă să învețe și să responsabilizeze noua generație, care nu a asistat nici la „*Matan Tora*” („Dăruirea Torei”) מַתַּן תּוֹרָה pe muntele Sinai, nici nu au fost în situația de a auzi și ei poruncile date de Domnul părinților lor. Aceasta este generația care va cuceri țara, iar Moise se desparte de ei cu multă tristețe și mai ales cu multă îngrijorare cu privire la viitorul lor. Dacă înțelegem lucrul acesta, ne va fi mai ușor să îi înțelegem spusele și modul de accentuare a ideilor, după felul în care apar în text și după toate repetițiile în text.

- **Al treilea discurs** - așa numitul „discurs al legământului” *neum habrit* נְאוּם הַבְּרִית, se află în ultimele capitole din carte. Conține încă câteva *mițvot* dar și binecuvântări adresate celor care vor ține legământul *britul*, cât și blesteme celor care nu le vor ține, o profeție și câte o binecuvântare adresată fiecărui trib în parte. În această parte Moise se concentrează pe acele *mițvot* care sunt legate de țară și de pământ și ajunge în final să compună extraordinara poezie-cântec „Haazinu” („ascultați”).

HaGaon miVilna (Lituania sec. 18) ne dezvăluie faptul că primul cuvânt în fiecare discurs este și primul cuvânt cu care începe fiecare din cele trei cărți din Tora care conțin majoritatea „*mițvoturilor*”:

- „**Ele** hadevarim” אֵלֶּה הַדְּבָרִים (Deuteronom 1:1) „Și acestea sunt vorbele” este și primul cuvânt din cartea Șmot/Exod „**VeEle** șmot” וְאֵלֶּה שְׁמוֹת „Și acestea sunt numele”.
- „**VaYikra** Moșe” וַיִּקְרָא מֹשֶׁה (Deuteronom 5:1) „Și Moise a chemat ...” este și primul cuvânt din cartea VaYikra/Levitic „**VaYikra** el Moșe” וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה „Și l-a chemat pe Moșe”.
- „**VaYedaber** Moșe” וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה (Deuteronom 27:9) „Și Moise a vorbit” este și primul cuvânt din cartea BeMidbar/Numeri „**VaYedaber** Adonai” וַיְדַבֵּר יְהוָה „Și Adonai a vorbit”.

Ramban spune în introducerea la cartea Deuteronom că această carte nu este o copie fidelă a întregii Tora, cu toate că se poate înțelege că Moise le-a deslușit lui Bnei Israel toată Tora „Așa că Moise a deslușit această Tora spunând ...” (Deuteronom 1:5). Din contră, în carte sunt doar o parte din aceste *mițvot* și, pe de altă parte, există *mițvot* care nu apar în cărțile anterioare. **În concluzie, cartea nu este o stenogramă a spuselor lui Moșe, ci o reconstruire, o variantă nouă, diferită de discursul original.**

Hanuka (partea I) [anul 5779]

Sărbătoarea de Hanuca este o sărbătoare foarte diferită de toate celelalte sărbători. În primul rând nu este amintită de loc în Tanach. În Talmud referirea este foarte scurtă. Nu are un tractat special așa cum are Purimul, care nu este în Tora, dar este într-un sul separat în Ktuvim, a treia parte a Tanachului. Singurul loc unde este explicat ce și cum sărbătorim este în Talmud, în tractatul Șabat, într-o porțiune foarte neobișnuită care nu se bazează pe Mișna. După o descriere a felului în care se procedează cu lumânările, vine întrebarea și explicația (tractat Șabat, fila 21b):

Ce este Hanuka? Spuneau înțelepții: În ziua a douăzecișicincea a lunii Kislev sunt opt zile de Hanuka în care nu jelim și nu postim căci atunci când au intrat grecii în Templu au pângărit toate uleiurile din Templu și când s-a ridicat domnia casei Hasmoneilor și i-au biruit au căutat și nu au găsit decât un ulcior cu ulei pur sub sigiliul Marelui Preot și nu era suficient decât pentru a aprinde o sigură zi și li s-a făcut un miracol și au aprins din el opt zile. În anul următor le-au statonicit ca zile bune de slavă și recunoștință.

Vedem că și înțelepții Talmudului se întreabă ce este Hanuka. Înseamnă că nici lor nu le era clar ce sărbătorim și cum sărbătorim. Și aici vine răspunsul. Aici Talmudul aduce un fragment dintr-o carte foarte veche numită "Meghilat Taanit". În primul rând, data: 25 a lunii Kislev. Apoi sunt opt zile în care nu e voie să jelim (ca la o sărbătoare). După aceea vine partea istorică. Este descrisă intrarea grecilor în Templu și faptul că au profanat toate uleiurile și după ce dinastia Hașmonaimilor a câștigat, au căutat dar n-au găsit decât prea puțin ulei, un singur ulcior care să ajungă doar pentru o zi. S-a produs o minune și au aprins din el opt zile. Această rânduială a fost consfințită de atunci ca atare pentru fiecare an și au stabilit zilele astea "Iamim tovim" cu rugăciunile de Halel și Hodaa. În rest, după cum am scris mai sus, singurele două fapte controversate sunt cele cu privire la lumânări: unde se pot aprinde în casă și de ce nu este voie de făcut nimic cu ele decât să le privim și controversa renumită între Hilel și Șamai dacă ordinea aprinderii lumânărilor este de la unu la opt sau în descindere de la opt la unu. Până la urmă s-a acceptat opinia lui Hilel și, de atunci, noi aprindem de la unu în prima zi până la opt în ultima.

Toată istoria, care pentru mulți este esența sărbătorii Hanuka, nu apare nici în Mișna, nici în Talmud nici în Midraș. Toate poveștile despre eroismul evreilor apar în cărți care se numesc Apocrifă, scrise în limba greacă și care nu au intrat în Canonul Evreiesc. Poate că aceste cărți au fost în original în Ebraică, dar s-au pierdut și poate vor fi găsite într-o zi, la fel cum s-au găsit și alte comori ale culturii evreiești (cum sunt cartea lui Ben Sira și altele). În cărțile astea citim toată povestea despre profanarea Templului făcută de Greci, despre familia Hașmonaim și despre Matitiyau Cohen Gadol (care sunt amintiți și în cărțile noastre). Revolta asta a avut loc între anii 160-167 îEN pe vremea regelui Antiochus IV Epifanes. În cartea Macabim partea doua, este scris că, în același an, din cauza profanării, n-au putut face Sucot; dar după victoria asupra grecilor și purificarea Templului au sărbătorit Sucot (opt zile) de 25 Kislev - aceasta fiind exact sărbătoarea de Hanuca, care durează opt zile. Hanuca înseamnă în Ebraică inaugurare, și este vorba, bine înțeles, despre inaugurarea altarului templului, care este descrisă cu cuvintele astea în diferite cărți din Tanach, despre Ohel Moed din deșert și despre primul și al doilea Templu. În Midrașul de Agada numit Psikta Rabbati din secolului al șaptelea care este dedicat sărbătorilor, capitolul 2 este despre Hanuca și sunt enumerate șapte Hanuca din Tanach. În orice caz, povestea asta cu Sucot nu apare nicăieri în cărțile descrise mai sus. Toată povestea asta a eroismului evreilor a devenit din ce în ce mai populară odată cu anii care au trecut spre Evul Mediu, mai ales după apariția cărților lui Iosifun în secolul al zecelea, probabil o adaptare tradusă în Latină a cărților lui Iosefus Flavius, care a trăit în primul secol. Cartea lui Iosifun a fost foarte cunoscută, în special în Așkenaz. Și piutul (poemul liturgic) pe care noi îl cântăm când aprindem lumânările Maoz Ţur a fost scris în timpul cruciaților, care pe drumul spre pământul sfânt au omorât cât mai mulți evrei.

După aceea scriitorii perioadei de Hascala din secolul al 19-lea au adus la cunoștința cititorilor lor toate aceste fapte de eroism. Dar cei cărora povestea Macabiilor li s-a potrivit cel mai bine au fost, bineînțeles, reprezentanții Mișcării Zioniste, care au transformat povestea asta într-un imn al curajului evreiesc pe pământul Israelului (spre deosebire de Purim, care s-a petrecut în Diasporă). Organizații politice, organizații medicale, echipe sportive au primit numele de Macabi. Olimpiada evreiască, care se numește Macabiya, a început în 1932 și se ține o dată la patru ani. Sunt evenimente de sport popular ca „maratonul torței”, care au devenit un fel de simboluri ale sărbătorii Hanuka. Au fost scriitori (precum poetul național Bialik), care au propus ca Purim să fie înlocuită ca sărbătoare populară și Hanuca să rămână în locul său ca o sărbătoare și simbol al luptei pentru Independență.

Hanuka (partea II) - Megilat (Sulul) Antiochus [anul 5779]

Singura sursă evreiască care este o parte din cărțile sfinte (nu la toate comunitățile evreiești) este un Midraș foarte vechi care se numește Megilat Antiochus, sau Megilat Bnei Hașmonaim sau Megilat Hanuka sau Megila Ievanit (grecească). A fost scrisă în Aramaică și tradusă încă atunci în Ebraică de marele Rabin Rav Saadia Gaon (Rasag) care a trăit în secolul al optulea. Se găsește pentru prima dată într-un Mahzor din Saloniki (1482). Astăzi se află în majoritatea Sidurilor la sfârșit. Sulul ăsta este un Midraș Agada (legendă) scrisă după ordinea istorică din Talmud. Asta este povestea pe scurt după cum apare în documentul amintit:

A fost pe vremea lui Antiochus, regele Greciei, un rege mare și puternic și toți regii îl ascultau. El a cucerit multe țări și a învins regi puternici, a cucerit cetățile lor și a ars palatele lor și a băgat la închisoare pe oamenii lor. Din vremea regelui Alexander n-a mai fost așa un rege. El a construit pe malul mării un oraș enorm căruia i-a dat chiar numele lui – Antiochia (se află astăzi în Turcia pe malul mării Mediteraneene lângă granița cu Siria. Pe vremea aceea era al treilea mare oraș din lume după Roma și Alexandria. Mai târziu a fost numit "leagănul Creștinătății" pentru importanța avută la începutul Creștinismului. În Faptele Apostolilor 11:26 este scris că denumirea de "Creștin" a fost folosită pentru prima dată în orașul ăsta). Și adjunctul său Bagris (de la Bagras), probabil o preluare a numelui Bachhis, a construit un oraș care îi poartă și lui numele. În anul 23 a domniei sale, care este anul 213 de la construirea Templului se povestește că a ieșit la drum spre Ierusalaim. A spus miniștrilor lui: voi știți că este poporul evreu la Ierusalaim și ei nu-i slujesc pe dumnezeii noștri și nu îndeplinesc poruncile regelui și vor căderea regelui? Noi acum vom urca la ei și vom anula legământul lor care este Șabat, Roș Hodeș și Brit Mila! Asta a plăcut miniștrilor și Antiochus l-a trimis pe adjunctul lui, Nicanor, cu o armată mare, să atace Ierusalaimul. Au intrat în oraș, au omorât mulți oameni și au intrat în Templu, au băgat o statuie înăuntru, au sacrificat un porc și au împrăștiat sângele lui în locul cel mai sfânt.

Când Iohanen Ben Matitai Mare Cohen a auzit asta s-a supărat și fața i sa înroșit, și-a făcut o sabie lungă și a venit la poarta Ierusalaimului și păzitorii l-au anunțat pe Nicanor că a venit Cohen Gadol și el l-a primit. Iohanen i-a spus că a venit în pace. Nicanor i-a spus: dacă vrei să mă slujești, ia un porc și sacrifică-l. Atunci s-a rugat Iohanen la Kadoș Baruch Hu să-l salveze, a luat sabia și l-a înjunghiat pe Nicanor în inimă. După aceea s-a rugat din nou, a ieșit în oraș și a omorât 770.000 de oameni.

Când a auzit Antiochus că adjunctul lui a murit, a ordonat să-l aducă pe Bagris cel Rău (harașa הרשע). I-a spus lui Bagris: Tu ai auzit ce au făcut evreii, mi-au omorât mulți soldați. Du-te și atacă-i și fă-le ce i-am spus și lui Nicanor. Bagris a venit la Ierusalaim, a omorât mulți oameni și au anulat Șabatul, Roș Hodeș și Brit Mila. După aceea au văzut un om care a făcut Mila fiului său, și l-au spânzurat cu soția lui în fața copilului. Și o femeie care a născut după moartea soțului ei s-a urcat pe zidul orașului, a spus că evreii nu vor anula nimic, și-a aruncat copilul și a sărit și ea. Și mulți evrei au făcut la fel. Mulți evrei au fugit să se ascundă într-o peșteră. Bagris a trimis soldați care au

aprins un foc și au omorât o mie de oameni înăuntru.

După aceea au ieșit cei cinci frați din familia Hașmonaim, Matitياهو și frații lui, s-au luptat și au omorât mulți dușmani, care au fugit în insulele mării. Și Bagris, cu oamenii lui au fugit pe o corabie la Antiochus și i-au spus: Să știi că cei cinci frați sunt mai puternici decât oricine și tu cu armata ta nu o să reușești să-i bați. Fă o armată uriașă din toate regatele tale și să aduci și elefanți. Ideea i-a plăcut lui Antiochus, care a adunat o armată enormă, cu elefanți blindați, iar Bagris a ieșit din nou la Ieruşalaim, spunându-și că de data asta, cu o așa armată mare, evreii nu vor reuși să se opună. Când au auzit, cei cinci frați au mers la Mițpe Gilad care era din vremea profetului Șmuel, au postit și s-au rugat la HaȘem. Frații au dat sfaturi; Iehuda cel mai mare, Șimon al doilea, Iohanana al treilea, Ionatan al patrulea și Elazar al cincilea. La ieșire tatăl lor a binecuvântat pe fiecare și ei s-au luptat și au omorât mulți, dar Iehuda a fost omorât. Când au văzut că a murit Iehuda s-au întors la tatăl lor. El le-a spus: o să vin eu cu voi ca să lupt ca nu cumva să dispară Bet Yisrael. Matitياهو a luptat cu băieții lui, Hakadoș Baruch Hu i-a ajutat și așa au omorât pe toți luptătorii și restul au fugit în insulele mării. Elazar s-a ocupat de elefanți și i-a gonit în mare unde s-au îneecat. Bet Yisrael s-au bucurat mult și pe Bagris cel rău l-au ars în foc. Când regele Antiochus a auzit că a murit Bagris, el cu luptătorii lui a fugit în insulele mării și oriunde mergea oamenii se revoltau contra lui și îl numeau "fugarul".

După aceea au venit Hașmonaimim la Templu, au reparat porțile și zidurile distruse, au curățat Azara (curtea Templului) de morți și de urmele profanării. Au căutat ulei de măslina pur ca să aprindă Menora și au găsit numai un ulcior sigilat de Cohen Gadol care ajungea pe o zi. Dar Hakadoș Baruch Hu a binecuvântat-o și au ars opt zile. Atunci au făcut Hașmonaimim ca astea opt zile să fie zile de sărbătoare asemănătoare cu zilele de sărbătoare scrise în Tora, să se aprindă lumânări opt zile, să se povestească ce s-a întâmplat, să nu se postească și să nu se jelească. De atunci n-au mai fost acolo Grecii, ci au regat Bnei Hașmonaim și urmașii lor timp de 206 ani până la distrugerea Templului. Din cauza asta, de atunci evreii în toate comunitățile țin zilele astea ca zile de sărbătoare din 25 Kislev opt zile și așa va fi în vecii vecilor.

[HaȘem, care le-a făcut minuni lor, ne va face și nouă minuni precum scrie profetul Micha \(7:15\): Ca în zilele ieșirii tale din Egipt îi voi arăta miracole.](#)

Iom Ieruşalayim : Diferitele nume ale orașului Ieruşalaim (Ierusalim) în Tanach (Vechiul Testament) יום ירושלים [anul 5779]

Ziua eliberării Ieruşalaimului în războiul de șase zile din 1967 cade întotdeauna în apropiere de Șabat când se citește în sinagogi pericopa Behukotai. Această coincidență face din lectura pericopei o barieră istorică în calea uitării minunilor care s-au întâmplat pe parcursul acestui scurt, dar plin de consecințe război (Levitic 26:7-8):

„Și îi veți goni pe vrăjmașii voștri și vor cădea în fața voastră răpuși de sabie. Cinci din voi vor goni o sută și o sută vor goni zece mii”

Nu există nimic mai interesant și instructiv decât să ne ocupăm, de data asta din perspectivă etimologică și geografică, de orașul nostru sfânt, în speță despre numele orașului Ierusalayim în Tanach. Nu vom vorbi aici despre toate expresiile frumoase care sunt atribuite orașului, ci de numele cele mai cunoscute a orașului.

Şalem יְשַׁלֵּם

Ierusalaimul este amintit pentru prima dată în Tanach în Geneza 14:18:

„Și Malkițedek regele Şalem-ului a scos pâine și vin...”

Sunt foarte multe indicii care să dovedească identificarea orașului Şalem cu Ierusalayim. Vom da numai câteva. Malkițedek, regele Şalemului, este același cu „Adoni Ţedek, regele Ierusalaimului (Ierusalim)” אדוני צדק מלך ירושלים din Iehoșua/Iosua 10:1. Alt indiciu este „valea regelui” din Geneza 14 versetul 17. Aceeași expresie „emek hamelech” עמק המלך o găsim mult mai târziu în 2Samuel 18:18:

„Când era încă în viață Avșalom și-ridicat un stâlp (monument, mormânt) care se afla în Valea Regelui ... și l-a numit lad (monument) Avșalom până în ziua de azi”.

Oricine cunoaște monumentul numit lad Avșalom יד אבשלום aflat pe valea râului Kidron, nu departe de grădina Gethsimani și în apropierea dealului măslinilor, trebuie să înțeleagă că acesta nu este adevăratul mormânt a lui Avșalom, ci un monument din perioada de sfârșit al celui de-al doilea Templu. Iad Avșalom, despre care citim în cartea lui Șmuel/Samuel, se afla probabil la nord de râul Kidron și de monumentul actual într-un loc care este identificat ca Emek Hamelech, fiind pe drumul de atunci înspre Marea Moartă. Identificarea greșită, pe care o fac unii, vine din neînțelegerea exactă a cuvântului emek (vale) în ebraica biblică. De obicei noi înțelegem cuvântul emek ca „vale”, dar adevărul este că el înseamnă un platou drept care poate fi și înalt. Identificarea orașului Şalem cu Ierusalayim este foarte veche și o găsim deja în Psalmul 76:3: „Și Templul Său este în Şalem și locuința Lui în Ţion”. Bine înțeles că este vorba despre David. Însă este clar că orașul era deja pe vremea lui Avraham un oraș regal, adică o capitală.

Ierusalayim ירושלים

Ăsta este numele normal și cunoscut al orașului și apare în Tanach de mai mult de 660 de ori, aproape întotdeauna scris fără un lod pe sufixul *-im* la sfârșit, dar și de multe ori cu un lod, dar întotdeauna exprimat Ierusalayim. Și forma gramaticală a cuvântului și originea ei sunt foarte greu de explicat. Este clar că forma gramaticală este un fel de dual, cum este lomaim de la lom care înseamnă 2 zile. Ceea ce este clar că forma asta pare numai a fi dual și că ea era foarte populară în nume de țări, de exemplu Mițrayim מצרים, Egipt. Originea și sensul cuvântului sunt și mai greu de explicat așa că nu ne vom încurca în explicații lingvistice.

Cuvântul apare în multe documente exterioare de Tanach, de exemplu cel mai vechi document este din secolul 14 î.e.n. din table provenite din Canaan găsite într-o arhivă în Egipt la El Amarna și scrise în limba Babiloniană (lingua franca, internațională, a vremii) sub forma de „urusalim”. În anale asiriene ale regelui Sanherib apare sub forma de „ursalimmu”. Tot din aceeași perioadă datează și primul document scris în ebraică veche pe un perete într-o peșteră de înmormântare din Lachiș, în sudul Israelului. Din toate dovezile reiese că exprimarea acestui nume era pe acea vreme, a regelui Hizkiya, adică Ezechia, **iuṣalim**.

Sunt foarte multe teorii despre etimologia acestui cuvânt. Astăzi este acceptat că cuvântul provine din două părți; *ieru* – *şalem*. A doua parte este mai ușor de explicat și anume este vorba despre numele unui zeu Canaanian foarte celebru numit Şalem. În Canaan ca și în alte zone a lumii antice era obișnuit să se dea localităților nume de zei. Cât privește prima parte, explicația este cu mult mai complicată. *Ieru* vine probabil de la rădăcina IRA ירה, care înseamnă a arunca, a azvârli și mai are un sens secundar de a întemeia, a înființa. De aici deducem că prima parte înseamnă „a înființat” și a doua Şalem, adică „Şalem (zeul) a înființat. Dar să nu uităm că s-a dovedit deja cât de greu este să descifrăm sensul numelor antice.

Remarcabil este belșugul de midrașim despre numele acestui oraș, nume care după cum am spus deja nu apare deloc în Tora decât ca o aluzie sub forma de Șalem. Identificarea acestui nume cu Ierusalayim ne este dată deja în Tehilim/Psalmi 76:2. Alt midraș foarte vechi identifică numele Ierusalayim cu Ir Șalom עיר שלום, adică orașul păcii (Psalmi 122:6). Identificarea aceasta o găsim în multe versete din Tanach, de exemplu Isaia 52:7, Isaia 66:10-12, Tehilim/Psalmi 128:5-6, Ieremia 33; 6-10).

Un alt midraș foarte renumit este în Midraș Bereșit Raba 56:16 și care se bazează pe versetul „Și Avraham a dat numele locului acela Adonai-Yir'e ה' יראה, adică va vedea, va avea grijă” (Bereșit/Geneza 22:14), făcând o combinație cu Șalem din versetul 14:18. Rezultatul este Yir'e -Șalom care în ebraică devine ușor Ierusalem și apoi Ierusalayim.

יבוס levus

Numele principal al orașului din perioada de colonizare התנחלות *hitnahalut* și până la cucerirea orașului de către David era levus sau Ir Hayevusi עיר היבوسی, adică orașul denumire preluată de la numele poporului care o locuia. Acest popor era în țară și înaintea cuceririi și după. În Iehoșua/Iosua și Șoftim/Judecători orașul apare de cinci ori sub numele de Ir Halevusi. În lista orașelor din tribul Binyamin de la sfârșitul capitolului 18 din Iehoșua/Iosua apar 26 de orașe, Ierusalaimul fiind pe locul 24, sub numele de "Halevusi". În liste de mai târziu orașul trece pe locul întâi, mai ales după cucerirea lui de David.

צִיּוֹן Tiyon

Numele ăsta, mai mult ca oricare, înseamnă pentru fiecare evreu expresia de dor și dorință, râvnire עֲרָגָה *erga* pentru țară și oraș, începând de la profeți și până la fiecare astăzi. Cuvântul apare de 154 de ori în Tanach. Pentru prima oară în Samuel 5:7 despre cucerirea orașului de David. În conotație prozaică cuvântul apare încă o singură dată în Regi. În rest cuvântul este în conotație poetică, mult în Psalmi și la unii profeți. La Isaia și Ieremia de multe ori pe când la Ezechiel nici odată. La cei 12 profeți mici, la 6 apare și la 6 niciodată.

Originea și forma gramaticală a cuvântului sunt foarte dificile și nu vom vorbi aici despre ele. Vom spune numai că sufixul *-on* se găsește în multe nume de orașe în Tanach, cum ar fi de exemplu Hevron.

Alte nume

Mai sunt câteva nume ale orașului în Tanach. De exemplu **Țedek (dreptate) צֶדֶק** de la numele regelui Malkițedek. Găsim numele acesta și la Ieșaya/Isaia (capitolul 1) și la Ieremia (22:13) și în alte părți.

Un alt nume în Tanach este **Kodeș (sfânt) קודש** mult la Ieșaya/Isaia și în alte părți în proză de exemplu Neemia 11:1: „Să stai în Ierusalayim, orașul sfânt” לשבת בירושלים עיר הקדוש „*Lașevet birușalayim ir hakodeș*”. Interesant este că și în arabă apare acest nume Alquds după secolul al 10 (după ce s-a mai numit și Ilia din limba latină) dar și numele amintite mai sus. Alquds este și numele folosit astăzi. În araba mai veche nu apare sub numele de astăzi, ci ca "bet almaqdis", adică "Casa Templului". De asemenea, un geograf arab din secolul 13 scrie numele orașului - "Urișalim".

Noi vom încheia cu ceea ce trebuie să nu uite fiecare evreu, zi de zi, din vorbele poetului Psalmi 137:5:

אִם אֶשְׁכַּחךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי

Im eșchaheh Ierusalayim tișcah iemini

Dacă te voi uita, Ierusalime, să mi se usuce dreapta

Iom Kipur haftara: Profetului Iona - de ce îl citim de Iom Kipur [anul 5779]

Articolul acesta apare de Iom Kipur deoarece cartea lui Iona se citește ca Haftara la Mincha de Iom Kipur. Asta este și cauza celebrității sale. Cartea este a cincea din Profetii Minori aflându-se într-un loc neobșnuit în Tanach.

Personalitatea lui Iona

Cine este acest profet? În carte nu apar prea multe amănunte biografice. Este identificat de obicei cu profetul Iona Ben Amitai din cartea 2Regi , 14:25 care a profețit pe vremea regelui Yerovam Ben Ioș din secolul 8 înaintea erei curente, al doilea rege cu numele acesta (primul s-a numit Yerovam Ben Nevat). El s-a născut în localitatea Gat HaHefer care se află în Galilee în tribul Zevulun, pe drumul dintre Nazaret și Tiberias. A profețit mai ales în regatul de nord, numit și Israel sau Șomron, spunând că regele va extinde frontierele țării din Mevo Hamat până la Marea Moartă.

Iona este singurul profet care a fost trimis de Hakadoș Baruch Hu să ofere învățături și îndrumări în inima teritoriului celui mai mare dușman, în marele oraș Asirian Ninve, care se află lângă orașul Mosul din Irakul de astăzi. Conform unor surse, acolo este și îngropat și se afla mormântul, care a fost distrus de Daeș (ISIS) în 2017. Dar, conform altor surse, adevărul este că Iona s-a întors în țară, așa că a murit în Israel și se crede că mormântul lui se află în localitatea natală, Gat HaHefer, pe drumul dintre Nazaret și Tiberias, astăzi în satul arab Mașhad. Despre locul unde se află localitatea noi învățăm din Iosua 19:13: "Apoi trecea [hotarul dintre triburi] spre răsărit la Ghat-Hefer, la Ita-Cașin și mergea spre Rimon, Metora și Nea."

Cartea profetului Iona este atât de cunoscută din cauză că se citește în rugăciunea de Mincha la Yom Kipur. Și de ce se citește de ziua asta sfântă? Primul motiv este acela că ne arată puterea căinței. Toată cartea vorbește despre păcat și căință. Profetul păcătește la început și crede că poate fugi de la Kadoș Baruch Hu, dar se căiește pe urmă prin rugăciune și prin îndeplinirea misiunii pe care o primise. Și marinarii, la rândul lor, au păcătuit rugându-se la zeii lor și pe urmă căindu-se și făgăduind să facă fapte bune. Al doilea motiv este acela că noi învățăm că nu putem fugi de Dumnezeu și toți suntem judecați de El. În renumita și importanta carte "Mișna brura" scrie HaHefeț Haiim că nu putem fugi de Dumnezeu binecuvântat fie El. Cartea lui Iona este considerată un best seller printre creștini și musulmani și i-a inspirat pe unii dintre cei mai importanți creatori de lucrări ale artei medievale și a Renașterii creștine.

Dacă încercăm să caracterizăm personajul profetului Iona, cum fac de altfel, și Hazal (Înțelepții noștri fie-le memoria binecuvântată), el este socotit un profet de iertare, de îndurare. Hazal a văzut în el un profet care a acompaniat dinastia lui Iehu, el fiind unul din "învățăceii profetilor" care l-au uns pe regele Iehu, precum scrie în Sifri Zuta Bemidbar 14:1 "Atotsfântul Binecuvântat fie El i-a poruncit lui Eliahu: "Pe Iehu ben Nimși îl vei unge ca rege peste Israel. Eliahu i-a poruncit lui Elișa și Elișa l-a trimis pe Iona care l-a uns."

Și în alte cărți (Seder Olam Raba, Mechilta) apare ca un profet al îndurării. În Midrașul Mechilta apare ca cel care vrea binele Israelului fără legătură cu faptele lor. El este loial dinastiei pe care a întemeiat-o. Asta este în contradicție completă cu personajul lui din cartea Iona, unde el apare ca un profet al adevărului. Sunt însă care îl văd și în cartea asta ca un profet care apără Israelul și din cauza asta este interesat ca Asiria să cadă ca să nu poată face rău poporului Israelului. În felul acesta Iona nu caută adevărul absolut ci binele Israelului. Pe de altă parte se poate vedea caracterul lui Iona și în cartea lui Iona și în cartea Regilor ca un profet al adevărului. Dar și asta este o explicație problematică, poate chiar mai problematică decât prima.

Profeția lui Iona

Cartea lui Iona este mai mult o poveste decât o profecie. Partea principală a cărții nu este, așa cum ne-am așteptat, o relatare a adresării lui Kadoș Baruch Hu către popor. Tot ce se spune aici se rezumă la doar câteva cuvinte în capitolul 3:4: "Încă patruzeci de zile și Ninve va fi distrusă." Partea importantă a cărții este confruntarea între Kadoș Baruch Hu și profet. Confruntarea aceasta are la bază o dezbatere despre esența dreptății și a moralei.

Iată pe scurt evenimentele cărții compusă în total din patru capitole. Primul capitol este uluitor și descrierea poveștii are un ritm vijelios. Domnul îl trimite pe Iona într-o misiune în orașul Ninve (capitala Imperiului Asirian, marele inamic al Israelului) fără să ne spună care este misiunea (versetul 1:2). Iona, fiind un profet (în cartea asta nu este scris că este profet, dar în cartea Regilor este scris) sigur că știe care este misiunea. În versetul următor aflăm riposta lui Iona: "Și s-a sculat Iona să fugă la Tarșiș, departe de HAȘEM". Vedem, cu acest prilej, încă o caracteristică a lui Iona: evadarea din realitate. După aceea vine căpitanul și îl întrebă: "De ce dormi?" De fapt el nu adoarme de oboseală ci din cauză că nu vrea să afle care este realitatea. El se trezește numai când vin la el marinarii speriați și atunci noi vedem încă o caracteristică a lui, este gata să se sacrifice ca să salveze vaporul. Dar și de data asta el rămâne pasiv și îi roagă pe marinari să-l arunce în mare. Capitolul al doilea cuprinde în întregime rugăciunea lui Iona (acesta fiind în burta peștelui enorm) către Hakadoș Baruch Hu. Îmbunat fiind de rugăciune Hașem dă ordin peștelui să- regurgiteze, aruncându-l pe țărâm. La începutul capitolului al treilea ne-am fi așteptat ca Iona să-i mulțumească lui Kadoș Baruch Hu pentru că l-a salvat. Iona nu numai că nu-i mulțumește, dar nici nu se duce imediat să împlinească misiunea cu toate că îi este clară cauza celor întâmplate. Domnul trebuie să-i ordone din nou să meargă aproape cu aceleași cuvinte ca în primul capitol: "Scoală și pornește către cetatea cea mare a Ninivei și vestește-le ceea ce îți voi spune!"

În versetul 3 noi învățăm că Ninve este un oraș mare și este la o distanță de trei zile (de mers). După prima zi Iona cheamă pe oamenii din Ninve: "Încă patruzeci de zile și Ninve va fi distrusă." care ne amintește de cuvintele folosite în Genesis 19 despre Sdom și Amora. Locuitorii orașului cred în Dumnezeu scris cu aceleași cuvinte cu care este scris că Bnei Israel au crezut în Dumnezeu după despizarea Mării Roșii și așa face după aceea și regele care se îmbracă în sac în semn de căință, dă ordin să postească să-i ierte, exact cum am citit despre Mordochai și Ester și se roagă Domnului cu aceleași cuvinte cu care s-a rugat Moșe Rabenu după așa numitul cult al vițelului de aur. La sfârșitul capitolului, Hakadoș Baruch Hu îi iartă pe locuitorii orașului Ninve. Capitolul al patrulea începe cu riposta ciudată a lui Iona la pocăința oamenilor din Ninve. În loc să se bucure, Iona refuză să primească iertarea lor și este scris "Lucrul acesta n-a plăcut deloc lui Iona, și s-a mâniat." (4:1). Două rugăciuni spune Iona în carte: prima în burta peștelui ca să-l salveze Domnul, este o rugăciune pentru viața lui. A doua este aici când vede că Hakadoș Baruch Hu i-a iertat pe oamenii din Ninve. În prima el se roagă pentru viața lui și aici el este gata să moară că crede că păcatul este atât de mare: "Și a rugat pe Dumnezeu zicând (4:2,3): "O, Domnule, iată tocmai ceea ce cugetam eu când eram în țara mea! Pentru aceasta eu am încercat să fug în Tarșiș, că știam că Tu ești Dumnezeu îndurat și milostiv, îndelung-răbdător și mult-milostiv și îți pare rău de fărădelegi. Și acum, Domnule, ia-mi sufletul meu, căci este mai bine să mor decât să fiu viu!"

Iona se folosește aici în vorbele lui de o parte de expresii din cele 13 atribute divine pe care le-a dezvăluit Domnul lui Moise. 1. Îndurat 2. Milostiv 3. îndelung-răbdător 4. mult-milostiv Acestea reprezintă mai mult decât orice mila pe toate popoarele. El crede că oamenii din Ninve nu trebuie iertați și iese din oraș. Aici se petrece ceva extraordinar. Hakadoș Baruch Hu "comandă" o curcubetă care crește și îi dă lui Iona umbră de la soarele arzător. Și atunci comandă Domnul un vierme care usucă copacul. A doua zi comandă Domnul un vânt foarte cald care îl face pe Iona să leșine. Iona se plânge de asta și îi pare rău. Hakadoș Baruch Hu îi spune că dacă îi pare rău pentru un copac care "într-o noapte s-a născut și într-o noapte a pierit", atunci cu atât mai mult pentru un oraș mare cu zeci de mii de locuitori și de asta l-a iertat.

Poate după ce ați citit articolul ăsta o să înțelegeți mai bine de ce citim noi cartea lui Iona de Iom Kipur.

În orice caz, să încheiem cu câteva versete din Psalmi 139, 7-10 care ne condensează ideea:

"Unde mă voi duce de sufletul Tău, unde de fața Ta voi fugi. Dacă voi sălta în cer, Tu acolo ești și dacă mă mi-aș întinde patul în infern Tu ești și acolo. Dacă voi lua aripile zorilor ca să locuiesc la capătul mării. Și acolo mâna Ta mă va călăuzi și dreapta Ta mă va apuca."

Lag (33) BaOmer și revolta lui Bar Cohva [anul 5779]

Ziua aceasta este o zi plină de veselie, fiindcă prilejuiește rememorarea unor obiceiuri și a unor evenimente istorice generatoare de bucurie. Aceasta este a treizeci și treia zi de numărătoare de Omer, adică ziua de 18 Iyyar. Printre altele, ziua aceasta se confundă cu data numită în Mișna *Pros HaAțeret* פרוס העצרת, adică ajun de sărbătoare. După ce controversa între înțelepți din Evul Mediu dacă data este 18 Iyyar sau 20 Iyyar nu s-a soldat cu o decizie, Maharal (marele și înțeleptul Rabin din Praga secolului 15, cunoscut drept "părintele tradițiilor așkenaz"), a socotit că data asta trebuie să fie 18 Iyyar și așa țin toți evreii de atunci.

Despre acest eveniment istoric, ne povestește ce s-a întâmplat Talmudul, tractatul Yevamot 62:b. Talmudul ne spune că Rabi Akiva avea 12 000 de perechi de elevi și toți au murit loviți de o epidemie cumplită, fiindcă לא נהגו כבוד זה בזה *lo nahagu cavod ze baze* „nu se respectau unul pe celălalt”, iar decesul s-a produs într-o perioadă foarte scurtă și anume din Pesah până în Șavuot. Ceea ce nu apare scris în Talmud este faptul că decesele s-au oprit dintr-o dată, de Lag BaOmer. Pentru prima oară apare scris despre asta într-o carte despre obiceiuri de doliu, apărută în Spania secolului al 12-lea și în care se afirmă că moartea a încetat de *Pros HaAțeret*, adică în ajun de sărbătoare (sărbătoarea de Șavuot).

Totuși, acest gen de decizie, care stipulează înlocuirea doliului cu decretarea unei zile de veselie, comportă

diverse discuții. Despre asta auzim pentru prima dată de la Maharal care scrie "se face veselie în ziua de Lag BaOmer". Dar, pe de altă parte, mulți înțelepți erau contra transformării acestei zile în Yom Tov (sărbătoare). Printre ei s-a numărat și marele înțelept Hatam Sofer din Bratislava, Slovacia (secolele 19-20), care a scris: „Nu se poate stabili o zi de sărbătoare dacă nu s-a întâmplat o minune în ea și dacă acest lucru nu a fost amintit în Șas (Talmud și Mișna) și nu la *poskim* (înțelepți care emit decizii în *halacha*).

„Nu știu dacă avem îndreptățirea să facem o zi de veselie și de aprindere (de lumânări) în ziua aceasta”.

אין לקבוע מועד שלא נעשה בו נס ולא הוזכר בש"ס ובפוסקים בשום מקום... לעשותו יום שמחה והדלקה... לא ידעתי אם רשאים לעשות כן

Principalele prevederi rituale legate de Lag BaOmer, conform tradițiilor

În primul rând, în ziua aceasta se opresc toate obiceiurile de doliu (în seara dinainte, ori în seara următoare, depinde de tradiție), se țin nunți, sunt permise bărbieritul și tunsul. Dar sunt și dintre cei care continuă doliul după această zi, până la Șavuot sau la Roș Hodeș Sivan sau la o altă dată.

O altă ceremonie veselă care se ține este *petrecerea hilula* pentru Rabi Șim'on Bar Yohai (Rașbi) care se ține pe muntele Meron, în Galil, acolo unde se află, după tradiție, mormântul marelui înțelept. El s-a născut în anii căderii celui de al doilea Templu (67 e.n.) și a fost unul din elevii lui Rabi Akiva. Îi este atribuită cartea „Zohar” și faptul că a dezvăluit elevilor săi secrete ale Cabalei. La petrecerea asta ajung, de obicei, să participe, de-a lungul celor patru zile, câte ține, cam o jumătate de milion de oameni. Cu acest prilej se aprind focuri mari (ruguri), în amintirea incendiului care a cuprins casa lui Rașbi în ziua morții sale. Obiceiul acesta de aprindere de focuri de Lag BaOmer s-a răspândit în special în Israel, în secolul 20. Acolo, pe muntele Meron, sunt aduși băieții care au împlinit trei ani fără să fi fost tunși niciodată pentru a beneficia de prima tunsoare, numită *Halake* חלאקה.

Revolta lui Bar Cochva מרד בר כוכבא *mered Bar Cochva*

Mișcarea sionistă (atât cea religioasă, cât și cea laică), a dezvoltat ideea că ziua aceasta este și un prilej de rememorare a revoltei lui Bar Cochva, care a avut loc în anii 132-135 e.n., chiar dacă istoricii spun că revolta a fost un eșec și că Bar Cochva a făcut greșeli fatale, ca lider al revoltei împotriva Imperiului Roman, care i-a rezervat o soartă atât de tragică. Numele lui exact este Șim'on Bar Cuzeiva, probabil provenind din numele satului în care s-a născut. Numele de Bar Cochva nu este amintit în nici o sursă contemporană lui. Acest nume apare pentru prima oară în scrierile episcopului Eusebius din Cesaria, care a trăit în jurul anului 300, pe vremea împăratului Constantin și în cărțile unuia dintre elevii lui, Hieronymus, adică Ieronim, traducătorul Vulgatei (Biblia în latină). Ei au mers pe urmele lui Rabi Akiva, care a fost un admirator a lui Bar Cochva, dându-i un supranume desprins dintr-un citat din Numeri 24:17, „*darach cohav miyaakov*”, דרך כוכב מיעקב, adică „stea va răsări din Yaakov”. Cuvântul „stea” în ebraică este „cohav” כוכב, așa că i-au adaptat numele de Bar Cochva בר כוכבא.

În anul 115, pe vremea împăratului Traian, a izbucnit o revoltă a evreilor din diaspora, mai exact din regiunile Egipt, Cipru, Cyrenaica (Libia). Generalii lui au înăbușit aceste revolte cu multă cruzime. În general atitudinea lui Traian față de evrei era foarte ostilă, spre deosebire de atitudinea sa față de creștini, mult mai concesivă. Evreii și-au pus multe speranțe în succesul lui, Hadrian. Dar și ele s-au spulberat. Bar Cochva a preluat, probabil, ideea unei revolte de la aceste evenimente, în ciuda experienței tragice din ultimul secol. Din probe arheologice rezultă că rebeliunea a fost pregătită vreme îndelungată. Marele *Tana* (înțelept) Yehoșua Ben Hananya i-a avertizat pe inițiatorii revoltei în legătură cu catastrofa care ar putea veni. Dar opoziția acestora față de interdicțiile lui Hadrian, care au inclus interzicerea Brit Mila (circumciziei) și interzicerea Șabatului era mult prea mare. Pentru a descrie revolta în detaliu, voi scrie un articol aparte într-un număr viitor.. Aici voi spune numai că ea a ținut cam trei ani, perioadă în care răzvrățiții au cucerit Ierusalimul și au amenajat un Templu provizoriu, unde au adus chiar și ofrande. Încetul cu încetul, răzvrățiții nu au mai putut ține față legiunilor romane.

Ultima redută a fost orașul Beitar, la 11 km., în sudul Ierusalimului. Romanii au început un asediu de cel puțin trei luni, până când, (cu ajutorul unui trădător, probabil), în vara anului 135 e.n., au cucerit orașul. Luptele au continuat, totuși, prin acțiuni de gherilă. Potrivit tradiției, Beitar a căzut de ziua de Tiș'a (9) BeAv, care, este o zi

plină de nenorociri, în care i-a venit și lui Bar Cohva sfârșitul. Potrivit unor surse istorice nu romanii au fost cei care au reușit să-l omoare, ci el a murit mușcat de un șarpe.

Bar Cohva este o personalitate controversată. În primul rând avem scrisori scrise de el în ebraică și în aramaică, multe fiind ordine de luptă transmise generalilor săi. El s-a autonumit „președinte al evreilor”, așa cum făcuseră și primii Hașmonaim. Noi îl mai cunoaștem din cele două Talmudim care îl caracterizează în mod contradictoriu, cât și din unele midrașim. Să subliniem, totuși, faptul că mulți dintre Hazal (înțelepți) l-au admirat. Cel mai renumit este Rabi Akiva care l-a supranumit după Numeri 24:17 „*darach cohav miyaakov*” „o stea va răsări din Yaakov”, așa cum am avut deja prilejul să evidențiem. Lucrul acesta apare în Talmud Yerușalmi, tractatul Taanit 4:68. Aici Rabi Akiva face un joc de cuvinte între Kohav – stea și Kuzeiva – numele lui, spunând că în versetul acesta din Numeri 24:17 Bil'am face aluzie și la el. Tot în acest Talmud el este admirat, pentru forța fizică uriașă pe care o avea: cunoscut ca „omul-catapultă”, își doboră adversarii aruncând peste aceștia bolovani uriași, sau, în calitate de călăreț, smulgea din goana calului copaci întregi din rădăcini.

Spre deosebire de asta, în Talmud Bavli (babilonian) imaginea lui este negativă. Acolo scrie, între altele, că înțelepții l-au analizat și au ajuns la concluzia că el nu este un Mașiah (mesia) și din cauza asta l-au declarat Mașiah Șeker (mesia fals, sau mesia mincinos), astfel că l-au condamnat în Sanhedrin și l-au executat.

Așadar Bar Cohva rămâne un personaj controversat în istoria și tradiția poporului evreu. Pe de o parte, unii istorici l-au văzut și îl văd și până astăzi drept un erou care a reușit, în condiții aproape imposibile, să reînvie, chiar dacă pentru o perioadă scurtă, aspirațiile de independență politică și religioasă a evreilor din Israel. Pe de altă parte, mulți alți istorici, și atunci și în zilele noastre, văd în Bar Cohva pe cel care a adus poporului evreu cea mai mare catastrofă din istoria sa, ca o consecință a orgoliului și mândriei inadmisibile pe care și le-a permis față de cea mai mare putere militară, politică și economică a epocii. În fond, exilul masiv al poporului evreu a început nu după distrugerea Templului și căderii Ierusalimului, în anul 70 e.n., ci după eșecul colosal al acestei revolte eroice, dar sinucigașe, din anul 135 e.n.

Totuși, istoria nu uită. În amintirea acestui episod de luptă și eroism și de speranțe de reconstruire a Templului, s-a hotărât că ziua aceasta are și o semnificație eroică, astfel că, în memoria acelor luptători și a victoriei (din păcate, efemere) pe care au izbutit-o atunci când Ierusalimul a fost cucerit de ei și când au inițiat un fel de Templu provizoriu, evenimentul rămâne în amintirea tuturor. [În onoarea lor se aprind rugurile, se stă în jurul lor, se organizează jocuri de tir cu arcul și se opresc toate expresiile de doliu.](#)

Pericopa Aharei Mot și Yom HaKipurim - Sortii în ritualul de Yom Kipur [anul 5779]

La începutul pericopei, Aaron primește o poruncă: *Și să arunce Aaron sortii asupra celor doi țapi, un sort pentru al*

lui Dumnezeu și un sort al lui Azazel. (Levitic 16:8). Obiceiul tragerii la sorti este legat de fenomenul întâmplării sau al accidentalității, care ne preocupă de această dată, și care este primul loc din Tanach (dar nu singurul), unde apare cuvântul „Goral” („Sorti”) גורל și procedeul „tragerii la sorti”. Acest procedeu poate fi întâlnit în multe locuri, ca de exemplu la împărțirea teritoriului țării între triburi sau în povestea profetului Iona. Hazal (în Midraș Safra, pericopa Aharey Mot 2 și în Talmud tractatul Yoma 62a) ne învață și subliniază că cei doi țapi care trebuiau jertfiți erau complet egali și ca mărime și ca formă și nu se putea face diferența între ei. Este o mișcă din Tora că trebuie folosită tragerea la sorti. Este foarte interesant cum se făcea tragerea la sorti. Toate acestea le învățăm tot din Mișna și Talmud, tractatul Yoma, nu din Tora. Marele înțelept Rambam (Maimonides) descrie cu exactitate în „Hilchot yom hakipurim”, cap. 3:

Aduceau o urnă "Kalpi" קלפי, în care introduceau două bile perfect identice, pe una era scris la Domnul și pe cealaltă la Azazel אָזָזֵל. Acesta este un cuvânt foarte greu și are cel puțin patru interpretări. Poate să fie numele locului de unde se arunca țapul, dar poate fi și numele unui spiriduș. Urna se pune la est de Azara (în Templu) și cei doi țapi stau cu fața spre vest și cu spatele spre est. Acolo venea Cohen Gadol (marele preot) cu Sgan (vice) pe dreapta și Av Bet Din pe stânga, și cei doi țapi în fața lui, unul pe dreapta și unul pe stânga. Asta după ce Cohenul pune mâna pe capul țapului ca să-i treacă toate păcatele poporului. Cohen Gadol băga ambele mâini în două gauri care erau pe urnă și în fiecare mână ridica câte un sort. Dacă în mâna dreapta ieșea sortul Domnului, țapul din dreapta era jertfit Domnului și cel din stânga aruncat la Azazel de pe o creastă de munte care se afla la cam 15 kilometri de Ierusalim. Dacă în mâna stângă ieșea sortul Domnului, țapul din stânga era jertfit Lui și cel din dreapta aruncat la Azazel. Aici este descris felul în care era aruncat. Până ajungea la mijlocul prăpastiei organele i se împrăștia. Toată alegerea țapilor era întâmplătoare. Sau poate nu? Să analizăm până la sfârșit!

Hazal au ajuns la concluzii importante în urma analizei rezultatelor tragerii la sorti în anii care trecuseră. De exemplu, în Talmud, în tractatul Yoma 39:2, citim că în cei 40 de ani în care Șim'on Hațadic a fost Cohen Gadol în sec. 3 î.e.n., sortul Domnului s-a găsit în mâna dreaptă, acesta fiind un semn că poporul merge pe drumul lui Hakadoș Baruch Hu. După moartea lui, sortul Domnului a ieșit o dată în mâna dreaptă și o dată în mâna stângă, iar după aceea, în ultimii 40 de ani ai celui de-al doilea Templu, când poporul Israelului ajunsese în cea mai mare stare de degradare, sortul Domnului a căzut întotdeauna în mâna stângă. Dacă examinăm rezultatele acestea cu aparate statistice vedem că Hazal aveau dreptate și din punctul ăsta de vedere. Noi vom renunța aici la examinări statistice complicate care dovedesc faptul ăsta. Spunem numai că probabilitatea ca rezultatul să fie aceeași de 40 de ori la rând este mai mică de 0.005, sau că gradul de imposibilitate este de peste 95,5. Asta înseamnă că dacă ar fi Yom Kipur în fiecare zi și Cohenul ar trage la sorti de 1000 de ori pe zi, ar avea nevoie de cam 3 milioane de ani ca rezultatul să fie exact la fel de 40 de ori la rând. De aceea Hazal au constatat că nu poate să fie numai o chestie de întâmplare ci este aici o "mână conducătoare". [Pentru Hazal și la evrei în general, întâmplarea are un sens, o semnificație de supraveghere divină care îndrumă omul de dorința lui Kadoș Baruch Hu și îi spune pe ce drum trebuie omul să meargă. Întâmplarea este inversul dubiului.](#)

Și comentarii din toate perioadele confirmă ideea aceasta, printre ei Ovadia din Bartenura (Italia-Israel, sec. 15, mare comentator de Mișna), Baal Haturim (Germania-Spania, sec. 13-14), Ramban (Nahmanides), (Spania-Israel, sec.12-13), potrivit căreia viața configurează destine diferite oamenilor diferiți, sau destine aemănătoare membrilor unei colectivități.

[Tragerea la sorti prin care trebuie aleși și, apoi, trimiși țapii ispășitori de Yom Kipur semnifică pentru om că trebuie să se debaraseze de pornirile rele și de toate ideile greșite pe care le-a adunat în decursul anului.](#) Acestea se vor ascunde în țapul ispășitor de care trebuie să ne debarasăm. Cu toate că cei doi țapi sunt complet identici, alegerea fiecăruia semnifică aspecte particulare.

Alegerea în mâna stângă a jertfei pentru Dumnezeu înseamnă că trebuie să admitem că avem datoria să aruncăm tot acest rău și că există posibilitatea de a ne căi așa cum este demn de ziua de Yom Kipur. Pe de altă parte, alegerea țapului din dreapta ca jertfă pentru Dumnezeu înseamnă că suntem pe drumul cel bun, câtă vreme alegem schimbarea prin emanciparea de idei greșite.

[Aceasta este importanța semnificației a tragerii la sorti de Yom Kipur, care ne dovedește legătura specială între](#)

Pericopa Bešalah - Miryam Hanevia, femeia - profet [anul 5779]

”Și Miryam profetesa, sora lui Aron, a luat tamburina în mâna ei și toate imediat după aceea femeile au ieșit după ea cu tamburine și dansând. Și Miryam le-a răspuns: „cântați-I lui Adonai că s-a înălțat, a aruncat în mare caii și călăreții lor” (Exod 15:20-21).

Fragmentul acesta, care ne povestește despre cântecul lui Miryam după retragerea mării, nu a captat prea mult interesul comentatorilor clasici. Ulterior, analizele altor interpreți au permis, între altele, să descoperim în aceste versete dovezi despre activitatea și comportamentul independent al femeilor în perioada Tanachului.

În versetul de mai sus Miryam apare pentru prima oară cu numele ei adevărat. La începutul cărții „Exod”, în povestea despre nașterea lui Moșe, apare o fugitivă aluzie la Miryam sora lui Moise, dar Toraua preferă să lase în obscuritate detalii despre identitatea membrilor de familie (tata, mama și sora) din cauză că, în vremea aceea, tot ce era legat de Exod reprezenta un fapt clandestin, secret. Doar în cartea „Numeri” avem o descriere completă a acestei familii (26:58-59).

Din cauză că numele ei este amintit pentru prima oară aici, după Șirat Hayam (cântecul mării), se adaugă lângă numele ei și înrudirea, ”sora lui Aharon”. Însă ceea ce este impresionant este încă o adăugare la nume și anume denumirea de profetesă. Până acum acest titlu i-a fost dat doar lui Avraham, ”că profet este” (Geneza 20:7). Dar, iată, aici titlul este atribuit pentru prima oară unei femei.

Totuși, atribuirea acestui titlu lui Miryam ridică, la rândul ei, întrebări și în primul rând prin ce apare puterea ei de a profeti? Hazal, înțelepții, găsesc asta în fapte care s-au petrecut înaintea nașterii lui Moșe, și anume că ea ar fi spus tatălui ei ”la sfârșit vei avea un băiat care va salva poporul evreu din Egipt” (Midraș Mechilta, Bešalah). Viziunea asta l-a convins pe Amram, tatăl, să-și reia viața conjugală în ciuda amenințărilor de existență. În Tora nu avem nici o indicație despre așa ceva, în afara spuselor lui Miryam însuși, cum că HAȘEM a vorbit și cu ea și cu Aharon așa cum a vorbit și cu Moșe: ”Oare numai cu Moșe a vorbit Adonai, doar și cu noi a vorbit?” (Numeri 12:2). De aici devine cât se poate de clar că Miryam avea capacități profetice care nu ne sunt povestite în Tora. Ca dovadă, descoperim cu diferite ocazii contribuțiile ei la conducerea poporului în perioada ieșirii din Egipt. Vom aminti doar două cazuri:

1. Miryam a fost pedepsită fiindcă a vorbit urât de Moșe fiind contaminată cu lepră. Toraua scoate în evidență că poporul îi este fidel acestei mari conducătoare și nu înaintează în pustiu până când Miryam n-a putut să meargă și ea: ”Și Miryam a fost închisă în afară de tabără șapte zile și poporul nu a mers

până când Miryam nu li s-a alăturat” (Numeri 12:15).

2. După o tradiție foarte veche pe care o găsim și în Toraua scrisă și în Toraua orală, Miryam este una din cei trei conducători ai poporului la ieșirea din Egipt și ai marșului în pustiu: ”Pentru că te-am scos din țara Egiptului și te-am răscumpărat din casa robilor și am trimis înaintea ta pe Moise, Aharon și Miryam” (Mica 6:4); ”Trei conducători buni a avut Israel și anume: Moșe, Aharon și Miryam (Talmud Bavli, Taanit 9:a).

Noi nu știm datorită căror fapte a ajuns Miryam la această poziție înaltă în afară de contribuția ei ”anonimă” la nașterea lui Moise și participarea la ”revolta” împotriva lui Moșe. Nu s-a spus un cuvânt în Tora despre trăsăturile ei de lider în afară textului analizat de noi chiar la începutul articolului, cu cântecul mării în care ni se spun câteva cuvinte despre aceste trăsături ale ei printre celelalte femei. Dar textul ascunde niște explicații mai profunde.

Toraua ne arată în primul rând caracterul ei de inițiatore: ”Miryam ...a luat tamburina în mână”. Midrașul Lekah Tov la Exod ne spune că ceea ce este important este cine are inițiativa. Ori, cea care reușește să le entuziasmeze pe femeile care au ieșit după ea cu tamburine și dansuri este nimeni alta decât Myriam.. Scriptura accentuează că ”toate femeile” au ieșit după ea, cu toate că midrașul spune că numai cele care erau potrivite la profetie au ieșit.

Și alegerea textului care s-a cântat a fost făcută de Miryam: ”Cântați-I lui Adonai că s-a înălțat, a aruncat în mare caii și călăreții lor” (Șmot/Exod 15:20-21). Se pare că Miryam repetă cuvintele spuse la început de fratele ei, Moise. Dar nu este așa. Este o mare diferență între ce au cântat cei doi. Moșe a început la singular: ”Voi cânta lui Adonai că S-a înălțat de tot” (Exod 15:1), în timp ce Miryam se adresează femeilor la plural și în mod imperativ și le cheamă să participe la această experiență de credință ”cântați-I lui Adonai”.

S-ar putea să fie aici o aluzie la stiluri diferite de conducere. În timp ce Moșe se închide și își consacră timpul dialogului cu Kadoș Baruch Hu, Miryam iese în public și se comportă ca un adevărat lider. [Miryam este primul personaj feminin din Tanach care se comportă ca o femeie de stat](#). Despre viața ei personală nu ni se spune nimic în Tora. În această privință ea seamănă cu fratele ei, Aharon, care, grație rolului lui de cohen (preot), dar și firii lui, este perceput în tradiția evreiască ca un om popular și care are grijă de compatrioții lui, un om al păcii. Poate din cauza asta supranumele de „Miryam - sora lui Aron” vine să accentueze caracterul ei de lider pragmatic și înțelept, care decide să îl urmeze pe fratele ei, Aron.

Pericopa Bo: Câți ani a durat robia evreilor în Egipt? [anul 5779]

În pericopa noastră ni se relatează că putem primi răspunsul exact (Exodul 12:40- 41):

"Și șederea fiilor lui Israel care au șezut în Egipt a fost treizeci de ani și patru sute de ani. Și a fost după treizeci de ani și patru sute de ani și a fost chiar în ziua aceea au ieșit toate oștirile Domnului din țara Egiptului".

Cifra avansată de pericopă atestă faptul că evreii au petrecut în Egipt 430 de ani. Însă numărul ăsta contrazice logica faptelor istorice și, ca de obicei, Rași ne învață de ce. Moșe este fiul lui Amram, care este fiul lui Kehat. Ultimul dintre ei apare în lista celor care au ajuns în Egipt. Noi mai citim că vârsta lui Kehat a fost de 133 de ani când a murit și a lui Amram de 137 de ani. Moșe avea 80 de ani la ieșirea din Egipt. În total 350 de ani, adică mai puțin decât 430. Socoteala asta nu este corectă că ei au născut copii nu după moarte, ci pe parcursul vieții. Avem, deci, nevoie de altă socoteală.

Prima problemă este de când începem numărarea anilor În Geneza 15:13 citim: *Și i-a spus lui Avram să ști negreșit că pribegi vor fi urmașii tăi într-o țară ce nu-i a lor și îi vor înrobi și îi vor chinui patru sute de ani.* Aici avem aproape același număr (mai puțin cu 30 de ani). Este important să înțelegem că numărarea anilor începe de când este amintit Galutul Egiptului din versetul de sus care este în povestea Brit Bein Habetarim. Rași ne învață că numărătoarea celor 400 de ani trebuie să înceapă cu nașterea lui Yițhak fiindcă este scris *pribegi vor fi urmașii tăi* și asta ne dă diferența de 30 de ani (din Brit Bein Habetarim până la nașterea lui Isaac) față de numărul din pericopa noastră - 430 de ani și cei 400 de ani din Geneza.

Acuma problema este că Galutul însuși a început cu plecarea lui Iacov și a familiei în Egipt. Rași ne face socoteala. Începând cu nașterea lui Yițhak, până când s-a născut Yaakov au trecut 60 de ani, iar Iacov a plecat în Egipt la vârsta de 130 de ani - în total. Așa că $400-190=210$ de ani și ăsta este, după Hazal și asta este tradiția, numărul anilor petrecuți de evrei în Egipt.

Există și alte idei. Sunt unii care susțin că durata Galutului s-a prelungit față de cât era stabilit. Ramban (rabi Moșe Ben Nahman) spune că Galutul s-a prelungit cu acești 30 de ani din cauza păcatelor pe care le-au comis evreii în Egipt:

"E bine cunoscut că fiii lui Israel în Egipt au fost foarte răi și păcătoși, au anulat Brit Mila, precum este scris (Ezechiel 20:8) Dar ei s-au răzvrătit împotriva Mea și n-au vrut să Mă asculte; n-au lepădat ticăloșiile de la ochii lor și idolii Egiptului nu i-au părăsit. Atunci am zis: Voi vărsa asupra lor mânia Mea și urgia Mea o voi deșerta peste ei în mijlocul țării Egiptului. Și este scris (Iosua 24:14) Lepădați dumnezeii căroră au slujit părinții voștri dincolo de râu și în Egipt și slujiți-l pe Dumnezeu. De aceea s-a prelungit Galutul cu treizeci de ani. Ar fi meritat să se prelungească mai mult, dar au strigat [la Dumnezeu] și mult s-au rugat."

Sunt și alții care susțin că, din contră, Galutul a durat mai puțin. Robia a fost atât de grea, încât diminuarea Galutului (adică eliberarea anticipată) a reprezentat o compensație divină acordată tuturor celor care au suferit.

O legendă foarte frumoasă despre scurtarea anilor ne aduce marele înțelept din Germania Haroș (Rabenu Așer) care a trăit în secolul al 13-lea. În comentariul lui la Tanach, la sfârșitul pericopei Șmot ne povestește că Patriarhii, în timp ce se rugau pentru binele poporului evreu, Hakadoș Baruch Hu i-a întrebat dacă vreunul vrea să renunțe la o literă din numele lui și astfel să se scurteze numărul anilor de robie. Avram și Iacov au răspuns că ei nu pot renunța, fiindcă au nevoie de toate literele. Dar a venit Isaac spunând că, deși numele lui trebuia să fie Isaac יצחק, el este de acord să fie Isaac יצחק pentru a scădea din anii sclaviei diferența între literele Sin și Țade. Explicația este că numele trebuia să fie Ishaac cu Sin cum apare câteodată, de exemplu Psalmi 105:9. Deci, el a fost de acord să i se scoată 210 ani din nume. Diferența între simbolul literei Sin ם care înseamnă 300 și a literei Țade צ care înseamnă 90 este 210. Așa că, mulțumită lui Yițhak, în loc să dureze 400 de ani cum este scris, [Galutul s-a stabilit la numai 210 ani](#).

Îmi pare rău că de data asta am învățat mai mult numere și fapte pe care în ebraică le numim Peșat, în loc să ne ocupăm de valori, dar și acest gen de aritmetică istorică poate avea o contribuție importantă la o înțelegere mai amplă și mai bună a Torei.

Pericopa Ekev - Haftarot de consolare nehama נחמה - Imaginea femeii și a mamei [anul 5779]

În haftara de această săptămână din Isaia cap. 49, profetul compară discuția dintre Ereț Israel și Hakadoș Baruch Hu cu o discuție între o femeie care se plânge de bărbatul ei și răspunsul bărbatului.

„Și Țion/Sion a zis: Domnul M-a părăsit și Domnul M-a uitat” (versetul 14).

În originalul ebraic Țion apare la feminin și face o plângere dublă: „Dumnezeu M-a părăsit și M-a uitat”. Părăsirea este o chestiune tehnică, adică o reacție peste care, la urma urmei, se poate trece. Poți să părăsești o femeie, dar să continui să te gândești la ea. Uitarea însă este o chestiune care aparține sufletului. Uitarea echivalează de fapt cu ștergerea legăturii, ea este o părăsire după care nu mai încapе întoarcerea. De asta se plânge Sion: după ce că M-a părăsit, M-a și uitat.

Răspunsul Domnului:

„Poate o femeie să-și uite pruncul care a ieșit din pântecul ei?” (verset 15).

Răspunsul adaugă încă un aspect și anume unul în care legăturile sunt mai puternice. Este vorba de legătura între mamă și copil. Sion se compară cu o femeie care se plânge de bărbatul ei, pe când în răspunsul Domnului comparația este a unei femei față de copiii ei. La întrebarea: „o femeie poate să-și uite pruncul?” Răspunsul anticipat este: Nu! O femeie nu uită creația pântecului ei!” Domnul continuă: „Și chiar dacă acestea vor uita”. Continuarea aceasta este înfricoșătoare: nu numai că bărbatul uită femeia, dar și ea poate să-și uite pruncul. Acum vine răspunsul Domnului: „Și Eu nu te voi uita!”.

Să explicăm: Israel îi reproșează Domnului că l-a uitat. Iar răspunsul acestuia este: bărbatul poate să-și uite femeia, femeia poate să-și uite copiii, dar Eu nu te voi uita. Legătura între Israel și HAȘEM este mai puternică decât iubirea și este mai puternică decât chiar și legătura de sânge.

„Iată, te-am gravat pe palmele mâinilor (mele), zidurile tale sunt întotdeauna în fața mea” (verset 16)

Cuprinde și parabola și învățătura din ea. Dumnezeu apare aici ca un iubit care își tatuează numele iubitei pe mâini spunându-i că nu poate s-o uite: Tu doar ești gravată pe mâinile mele! Și acum vine învățătura: zidurile tale distruse sunt în fața mea întotdeauna, așa că nu pot să le uit.

Și acum trecem de la iubire la eliberare (*geula*) גאולה. În timp ce femeia este în stare chiar să-și uite pruncul, despre Sion se spune:

„Fiii tăi se grăbesc; cei care te-au surpat și cei care te-au pustiit vor pleca de la tine” (verset 17).

Adică, fiii tăi se grăbesc să vină, iar cei care te-au distrus sunt gata să plece. Și aici descrierea se lărgeste:

„ Ridică-ți ochii în jur și vezi, toți se strâng și vin la tine; pe viața Mea (adică Eu chiar jur) spune HAȘEM, vei îmbrăca totul ca pe o bijuterie și te vei încinge ca o mireasă” (verset 18).

Tu nu-ți uiți copii, iar ei nu te uită pe tine, „toți se strâng și vin la tine”. Și de la descrierea fiilor se întoarce la descrierea soției față de soțul ei: „vei îmbrăca totul ca pe o bijuterie și te vei încinge ca o mireasă”. Femeia care s-a plâns că bărbatul ei a părăsit-o, îi va „îmbrăca” pe copiii ei; se va împodobi și se va lăuda cu ei, se va lăuda ca o mireasă, fiindcă doar o mireasă se laudă lângă bărbatul ei.

Să fim atenți cum s-a lărgit tabloul. Femeia, care până acum o clipă s-a plâns că bărbatul ei a părăsit-o și a uitat-o, nici n-a amintit de copiii ei. Poate nu are copii, sau poate că și copiii ei au părăsit-o și au plecat undeva departe. Și acum ea apare într-o dublă postură: ea este o mamă care se miră cât de mulți fii se întorc acasă și care se împodobește cu prezența fiilor ei, ca o mireasă care se împodobește în fața bărbatului ei.

Și după această descriere emoțională, profetul dezvăluie parabola și trece la învățatură:

„Pentru că locurile tale părăsite și ruinele țării tale pustiite vor fi acum prea strâmte pentru locuitori și pentru că cei care ți-au făcut tot răul vor fi departe” (verset 19).

Și în încheiere:

„Așa a spus Adonai, Iată îmi voi înălța mâna către națiuni și voi ridica stindardul meu spre popoare și fii tăi vor fi aduși la sân și fiicele tale vor fi cărate pe umeri. Și regi vor fi bonele voastre și regine doicile voastre, ei ți se vor închina până la pământ și vor linge țărâna picioarelor tale. Și vei ști că Eu sunt Domnul și nu se vor rușina cei care speră (cred) în salvarea Mea” (versete 22-23).

Femeia, mama este acum o tânără răsfățată „regi vor fi bonele voastre și regine doicile voastre”. Ea are o doică care s-o alăpteze, are o bonă, și toate acestea ca să-i vină eliberarea (*geula*) „că Eu sunt Domnul de care nu se vor rușina cei care speră (cred) în salvarea Mea”.

Pericopa Emor - Cine este evreu? [anul 5779]

Știm cu toții că identitatea unui copil născut din căsătorie mixtă se stabilește după statutul mamei. Legea asta apare în Mișna, tractatul Kidușin 3:12, care spune că orice femeie care nu are *kidușin* קידושין, adică nu este măritată după *halacha*, îi transmite copilului propriul ei statut, adică acesta este „luat după mamă” (dacă este evreică și copilul este evreu). Gmara גמרא (partea de dispută din Talmud) se bazează în explicația acestei Mișna pe versetul din Deuteronom 7:3-4: „Să nu dai pe fiica ta fiului său și să nu iei pe fiica lui pentru fiul tău; pentru că ele ar abate pe fiul tău de după Mine și ar sluji alți dumnezei”. Talmud Bavli tractatul Kidușin 68:b ne învață: „Fiul tău, care provine dintr-o israelită, se numește fiul tău, iar fiul tău care provine dintr-o păgână nu se numește fiul tău, ci fiul ei”. Comentarii evrei înțeleg expresia „fiul tău” ca „nepotul tău” și au diferite explicații despre identitatea celui la care se referă „a abate”: la fiul sau nepotul unei mame evreice sau, dimpotrivă, ai unei mame ne-evreice, situație în care copilul nu este considerat deloc evreu.

Încă o dovadă că această lege „(numai mamă evreică)” exista deja în perioada primului Templu, o avem din cele scrise în cartea Ezra 10:2-3: „Și Șchanya, fiul lui Yechiel din fiii (neamul) lui Eilam i-a zis lui Ezra: Noi am abuzat de dumnezeul nostru și am luat soții străine din popoarele țării și acum există o speranță pentru Israel în această privință. Și acum facem un legământ (brit) cu dumnezeul nostru că vom alunga toate soțiile, cât și pe cei care s-au născut din ele, după sfatul lui Adonai, iar mițvat HAȘEM să se facă după Tora”. Din cauză că i-au alungat pe cei „născuți din ele” copiii ne-evreilor nu sunt considerați evrei.

Din toate acestea noi învățăm că, după *halacha*, numai cine s-a născut dintr-o mamă evreică, indiferent de originea tatălui, este evreu. Foarte mulți au încercat să explice această *halacha*. În primul rând de ce identitatea copilului nu depinde de ambii părinți? Și dacă depinde de un singur părinte de ce acesta să nu fie tatăl? Noi știm că multe *halachot* din Tora, Mișna și Talmud sunt consfințite printr-o construcție patriarhală. Personalitățile biblice aparțin și ele, de obicei, familiei bărbatului, odată cu legile de moștenire, împărțirea pământurilor și rolul de Cohen (*kehuna* כהונה) – ceea ce înseamnă că toate trec prin tată. Sunt multe propuneri de explicații. Noi vom aminti aici numai câteva:

- **Explicație biologică:** [pruncul se formează în special prin mamă;](#)
- **Explicație culturală:** [esența educației o face mama;](#)
- **Explicație practică:** [identitatea mamei este sigură, pe când a tatei nu este.](#)

Mai sunt alte explicații pe care nu le vom aminti. Însă două fapte sunt acceptate de toți. Din spusele înțelepților din

Mișna și Talmud nu reiese cătuși de puțin că această *halacha*, ("adică copilul primește identitatea mamei"), ar fi cunoscut vreodată o schimbare, este adevărată. Cu alte cuvinte, nu se poate înțelege că Ezra a schimbat *halacha* după cele scrise în citatul de mai sus. Nici presupunerea că înțelepții (*Tanaim* תנאים) de la sfârșitul celui de al doilea Templu ar fi schimbat *halacha* din cauza cazurilor abundente de femei evreice violate de soldații romani. Nici asta nu ni se spune nicăieri. Pe de altă parte, este clar că nu putem spune că un născut din tată evreu și mamă ne-evreică este complet ne-evreu. Așa că un copil este considerat de unii *poskim* (înțelept care poate da sentință de *halacha*) ca fiind „sămânța lui Israel” זרע ישראל și trebuie să i se ușureze *giyurul* (convertirea).

Cazul blestemătorului

Tocmai din pericopa noastră parcă reiese adevărul situației opuse, adică fiul unui *goi* (ne evreu) și al unei mame evreice este *goi*: „Și fiul unei femei israelite care era și fiul unui bărbat egiptean a ieșit între fiii lui Israel. Și fiul israelitei s-a bătut în tabără cu un israelit. Și fiul femeii israelite a hulit Numele și a blestemat. Și l-au adus la Moșe. Și numele mamei lui era Șlomit, fiica lui Divri, din tribul lui Dan” (Levitic 24:10-11).

Cine a fost fiul acestei israelite? În midrașul Șmot Raba 1:28 și la Rași Exod 2:11 ni se povestește că în Egipt, pe vremea sclaviei, un om de ordine egiptean נוגס (*noges*, un fel de polițist) a dorit-o pe Șlomit Bat Divri. El i-a scos soțul din casă dimineața devreme, când era încă întuneric, s-a întors la ea, s-a deghizat în soțul ei și a venit pe ea. Din asta s-a născut „fiul femeii israelite”. Din contradicția între apelativele „fiul israelitei” și „om israelit” se înțelege că primul nu este „israelit” și midrașul ne spune că el s-a convertit. De aici învățăm că a avut nevoie de *giyur* (convertire) ca să fie socotit israelit. Marele înțelept Ramban (Nahmanides) oferă următoarea explicație acestui midraș. El spune că „francezii” susțin că era nevoie de convertire, fiindcă asta s-a întâmplat înainte de Matan Tora (primire de Tora), pe vremea când evreii erau încă „*goi*” (ne-evrei) și datina era că identitatea se stabilea după tată. Dar el nu este de acord cu ideea asta. El spune că aici Toraua ne spune un singur lucru: fiul israelitei era „neconform pentru ca să fie Cohen (*kehuna*), după cum apare și în Talmud. Și mai adaugă că ceea ce este scris aici în Levitic „între Bnei Israel” nu se referă la *giyur*, adică nu s-ar fi convertit, fiindcă nu avea nevoie, ci a rămas la mama lui, între israeliți, și nu l-a urmat pe tatăl lui, ca să fie egiptean.

Dar, probabil, „francezii” au avut dreptate fiindcă noi știm că Rebeca, Rahel, Lea, Asnat, soția lui Iuda, soțiile fiilor lui Iacov și Tipora, soția lui Moșe nu erau dintre urmașii lui Avraham Avinu.

Cu alte cuvinte, cea mai bună explicație care să-i cuprindă pe toți ar fi că, până la Matan Tora, această lege nu exista, iar evreii, nefiind circumciși și botezați, erau încă „*goi*”. Este știut că, în aceea perioadă, la toate popoarele identitatea se stabilea după tată. Din momentul în care s-a dat Tora, legea a stabilit că identitatea va fi după mamă, cu toate că această lege nu apare în Tora, ci în Mișna. Dar noi știm că, pentru evrei, Tora scrisă și Tora orală sunt egale. În orice caz, este exclus ca legea asta să fi fost stabilită de Ezra sau de alți înțelepți mai târziu, spre sfârșitul celui de al doilea Templu. [Este clar, după credința noastră, că a fost dată din Sinai cu toate celelalte halachot din Tora, Mișna, Talmud etc.](#)

Pericopa Hukat - Ce au făcut evreii 40 de ani în deșert? [anul 5779]

Pericopa Hukat începe cu Vaca Roșie al cărei sacrificiu urma să asigure curățirea trupească și sufletească a fiilor lui Israel. Ceea ce nu știm cu exactitate este momentul când a fost dată porunca aceasta. Cea mai plauzibilă dată pare a fi luna Iyyar a celui de-al doilea an petrecut în deșert, după inaugurarea Cortului (Tabernacolul) și după moartea celor doi fii ai lui Aharon, cel mai probabil de Pesah Șeni (luna Iyyar) din al doilea an, după ce oamenii s-au putut purifica. Interesant că toate acestea despre Vaca Roșie ni se spun numai acum, după ce au murit mulți oameni în pericopa Korah și după ce Bnei Israel au aflat că prima generație va muri în deșert. Acuma începe un alt eveniment cu versetul:

„Și au venit fiii lui Israel, toată adunarea, în deșertul Țin în luna întâi și a poposit neamul la Kadeș și a murit acolo Miriam și acolo a fost îngropată” (Numeri 20:1).

Aici nu este scris în ce an a avut loc, dar, având drept reper temporal moartea lui Miriam noi putem ști că asta s-a întâmplat în anul 40, în luna Nisan. Cu alte cuvinte, [pasajul Vaca Roșie împarte cartea Numeri în două, între anul doi de la ieșire și anul 40](#). Numai data evenimentelor din pericopa Korah, pe care am citit-o săptămâna trecută, nu se cunoaște cu exactitate. 38 de ani fără evenimente?

Cu alte cuvinte, prin acest salt temporal brusc, parcă Toraua ar vrea să ne spună că în cei 38 de ani de la mijloc nu s-a întâmplat nimic. Singurul lucru care s-a întâmplat este, totuși, moartea naturală a generației deșertului. În rest, nu numai că nu s-a întâmplat nimic, dar, în pofida faptului că deșertul a fost străbătut în lung și în lat, în realitate oamenii nici nu s-au mișcat din loc. Ce nu s-a mai întâmplat din rândul evenimentelor care ar fi putut avea loc? [Aproape nici unul din cele 42 de marșuri care au fost în deșert nu au avut loc în anii ăștia, ci în cu totul alte perioade](#). Cu atât mai mult, cu cât midrașul este și mai exagerat, spunându-ne că nici măcar spiritul divin *ruah hakodeș* וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ nu era în anii ăștia pe Moise. Noi mai știm, de asemenea, că nu s-au întâmplat și alte lucruri. Nu se făcea Brit Mila la noii născuți (Iosua 5:5) și nu se ținea Pesah. Ambele mișvot s-au ținut imediat cu intrarea evreilor în țară sub conducerea lui Iehoșua Bin Nun. Așa cum Moise a făcut Brit Mila primei generații care a ieșit din Egipt (midraș Șmot Raba), tot așa și Iehoșua a făcut același lucru, la rândul său, primei generații care a intrat în țară (Iosua 5:3). Cu toate acestea noi știm că au continuat să sacrifice jertfe și ofrande în deșert. Profetul Amos ne spune clar:

„Oare jertfe de animale și jertfe de grâne mi-ați adus în deșert patruzeci de ani, Casa lui Israel” (Amos 5:25).

Este adevărat că asta este o întrebare, dar profetul nu neagă că erau sacrificiile acestea în deșert fiindcă așa ne este spus și în Torau. Dar după cum ne spune de mai multe ori profetul Amos și la fel și Isaia care a conviețuit în aceeași perioadă, ei se opun sacrificiilor care sunt făcute fără să fie cu ele și *teșuva*, pocăință. Ei spun că דָּרְמוּנוּ nu vrea sacrificiile făcute așa, fără să îndeplinească mișvoturile așa cum se cuvine. Și profetul Ieremia vorbește în felul acesta (Ieremia 7:22-23):

„Căci nu am vorbit cu strămoșii voștri și nu le-am poruncit în ziua în care i-am scos din Egipt de ardere de tot și de alte jertfe. Ci acest lucru le-am poruncit spunând: Ascultați vocea mea și vă voi fi D-zeu și voi îmi veți fi neam și veți merge pe toată calea pe care o v-am porunci pentru ca să vă fie bine”.

Rași face socoteala exactă a marșurilor în deșert și rezultatul este foarte interesant. El o face în pericopa Mas'ei pe care o vom citi peste trei săptămâni. Rași ne amintește că este vorba despre 42 de marșuri, dar ne spune să

scoatem din ele 14 care sau întâmplat înaintea pedepsei pentru păcatul iscoadelor de a rămâne în pustiu 40 de ani, când au mers din Rama și au venit în Ritma. De aici au fost trimise iscoadele și s-au întors cu veștile lor proaste și neadevărate, locaș care se află în pustiul Paran. Așa că după ce au primit vestea că vor merge 40 de ani, le-au rămas 28 de marșuri. Și aici ne spune Rași că trebuie să mai scoatem alte opt, care s-au petrecut după moartea lui Aaron când au mers din Hor Hahar până în Arvot Moav, toate având loc în anul 40 de la ieșirea din Egipt. Așa că în toți cei 38 de ani pribegii n-au făcut decât 20 de marșuri în pustiul. Problema este că, dacă citim despre marșuri fără oprire, ni se pare că fugarii din Egipt erau tot timpul în mișcare: „au călătorit ... au parcat/stat ... au călătorit ... au parcat/stat” (de exemplu Numeri 21:10, 21:11, 22:1 etc.) *vayis'u ... vayahanu ... ויסעו ... ויחנו ... ויסעו ... ויחנו*. Rași ne spune toate acestea în numele lui Rabi Moșe Hadaršan. În realitatea, calculele aritmetice de mai sus lasă să se înțeleagă că, de fapt, în majoritatea anilor petrecuți acolo, în medie au făcut un marș la doi ani, deci ei nu s-au prea mișcat din loc.

Cu toată această invocată imobilitate și inactivitate, multe s-au schimbat în deșert în cei 40 de ani. În primul rând poporul s-a schimbat. E adevărat că ambele generații nu se dau în lături de la a cârți și a emite păreri critice surprinzător de asemănătoare sub aspectul limbajului despre mâncare, apă, pâine etc. Dar, dincolo de exprimare, fiecare din ele are alte nevoi și alte aspirații. [Prima generație este mai pasivă și mai ezitantă, vrând să se întoarcă în Egipt de unde au plecat, în timp ce noua generație este mai activă și mai nerăbdătoare, gata să se mobilizeze pentru ca să ajungă cât mai repede în Ereț Yisrael.](#)

Pericopa Kedoșim - וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ VeAhavta lereacha camocha (să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți) - asta este toată Tora [anul 5779]

Pericopa „Kedoșim” este plină de mițvot. După numărătoarea lui Rambam (Maimonides) în cartea lui de mițvot, în

pericopa noastră, sunt, în total, 51 de mițvot (porunci): 38 de mițvot „lo taase” לא תעשה (ce să nu faci) și 13 mițvot „ase” עשה (ce să faci). Despre toate aceste mițvot se poate citi în capitolul „Mițvot” din „Termeni”.

Dintre toate mițvoturile, în pericopa noastră iese în evidență una, care se află în Levitic 19:18: „să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” în ebraică: וְאָהַבְתָּ לְרֵעִי כָמוֹךָ *VeAhavta lereacha camocha*. Înțelepții noștri din toate perioadele i-au acordat, în comentariile și analizele lor, un spațiu extins.. Într-una din cele două traduceri recunoscute și învățate de evrei la Tora, Targum Yonatan traduce: „să-l iubești pe aproapele tău, și ceea ce urăști tu nu face aproapelui tău”. Această traducere ne dă o interpretare negativă a celor scrise în Tora într-un fel pozitiv. Originea acestei interpretări se află, probabil, în spusele marelui înțelept Hilel Hazaken (cel bătrân) pe care le învățăm din Talmud, tractatul Șabat 31:a: „Iarăși o poveste despre un străin care a venit în fața lui Șamai și i-a spus: convertește—mă, cu condiția să mă înveți toată Toraua cât stau eu într-un picior! Șamai l-a dat afară. A venit la Hilel și el l-a convertit. **I-a spus: „să nu-i faci aproapelui tău tu ceea ce urăști tu!”** – asta este, în esență, toată Tora, și restul ieși afară și învață mai departe!”. În Midraș Bereșit Raba 24:7 găsim o drașa (învățătură) asemănătoare: „**Rabi Akiva spune: „să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!” este o regulă mare în Tora**, ca să nu vii ulterior să spui că, din cauză că eu m-am făcut de rușine, să se facă atunci de rușine și prietenul meu”. Rabi Akiva a împărțit mițvoturile în reguli cu grade diferite de importanță, „regulă mare” כלל גדול *clal gadol* fiind gradul superior de mițva, cu toate că noi trebuie să le îndeplinim la fel pe toate.

Înțelepții evrei s-au bazat, cu siguranță, pe aceste afirmații ale lui Hilel și Rabi Akiva atunci când emiteau diferite legi. De exemplu, în Talmud, tractatul Kidușin 41:a scrie că „mirele este obligat s-o vadă pe mireasă înainte de nuntă”. Asta ca să nu găsească ceva rău la ea după aceea și, ca să se apere, ea să vină să spună: „să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!”.

Un alt exemplu, dintre multe altele, găsim în Talmud, tractatul Sanhedrin 45:a o dispută despre ce înălțime trebuie să aibă „casa de lapidare” adică casa din care se aruncă pietrele în condamnatul la moarte prin acest procedeu. Rav Nahman în numele lui Raba Bar Avuha spune „să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”, adică îi trebuie o moarte ușoară. Cu alte cuvinte, această clădire trebuie construită la o înălțime de la care, prin aruncarea pietrelor, condamnatul va muri cel mai repede și în cele mai ușoare chinuri.

„Să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!” -poate să însemne „chiar ca pe tine însuși”?

Există câteva tipuri de atitudini față de această întrebare, dar problema de bază o găsim în *braita* (vezi ce înseamnă în „termeni”) din Talmud, tractatul Baba Meția 70:a în care ni se povestește: „Doi călători mergeau pe drum și unul singur avea un bidon cu apă. Dacă bea amândoi din ea, amândoi vor muri (fiindcă nu le-ar ajunge). Dacă bea numai unul, numai el ajunge în localitatea apropiată (adică supraviețuiește). Ne-a învățat Ben Patora: mai bine să bea amândoi și să moară, decât ca unul dintre ei să-l vadă pe prietenul lui murind. Până când a venit Rabi Akiva și ne-a învățat: „viața ta este înaintea vieții aproapelui tău”. Rabi Akiva, care a stabilit că „să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!” este o regulă mare în Tora, stabilește aici și care sunt limitele acestei reguli. Să iubești pe aproapele tău ca pe tine nu înseamnă exact leit ca pe tine, ci viața ta este înaintea vieții lui. Ben Patora, celălalt înțelept, spune că a iubi pe celălalt este identic cu felul cum te iubești pe tine însuși și, așa precum nu vrei să-ți vezi moartea ta, tot așa nu vrei să vezi moartea celuilalt.

Comentatorii au discutat aspectul practic al acestei mițva de-a lungul secolelor. Noi vom vedea numai câteva din ele. Ramban (Nahmanides) spune că „Să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!” este un fel de superlativ, o maximă comportamentală, adică o calitate în cel mai înalt grad, fiindcă inima, adică sufletul omului nu poate accepta să-și iubească semenul așa cum se iubește pe el însuși. El spune că aici este vorba ca să iubești să-i faci lui un bine, în felul în care iubești să-ți faci el ție un bine. Și marele comentator cunoscut după numele comentariului său Hazkuni (Franța, sec.13) spune cam același lucru. Din asta reiese că îndeplinirea acestei mițva, după părerea lor, înseamnă a face o favoare, a-i oferi ceva bun prietenului tău, fără să-l invidiezi pe el. De aici putem înțelege poziția centrală a acestei mițva în aducerea păcii între oameni și, prin asta, aducerea păcii între națiuni. Ignorarea acestei mițva conduce, prin urmare, numai la neînțelegeri, la conflicte și, în final, la războaie.

De asta este important să reținem scrisele din Mișna, tractatul Avot 1:12:

Hilel spune: „Să fii unul dintre elevii lui Aaron, adică un om care iubește pacea și caută pacea, iubește oamenii și îi apropie de Tora!”.

הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרון אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן אל התורה

Pericopa Ki Tavo - Despre ridicarea și rostogolirea sulului Torei [anul 5779]

În pericopa noastră există o listă de 11 blesteme (Deuteronom 27:15-26). Fiecare blestem începe cu cuvântul ארור (*arur* „blestemat”). Ultimul dintre ele spune: „Blestemat va fi cel care nu va lua drept literă de lege cuvintele acestei Tora ca să le împlinească și tot poporul va zice Amen” (Deuteronom 27:26). Acest blestem nu este unul obișnuit, cum sunt celelalte, fiindcă în timp ce toate blestemele se referă la o acțiune oarecare (cioplirea unei statui, mutarea unui semn de hotar, rătăcirea orbului etc.), blestemul acesta vizează principii de viață și de credință imposibil de refuzat.

Din această cauză avem teancuri de interpretări și de comentarii. În Talmud Ierusalmit, de exemplu, (Sota 7:4) se spune că, din cauza acestui blestem, regele Iosia și-a rupt hainele când a citit cartea de Tora care a fost găsită în Templu (2Regi 22:11). Rași crede că aici este vorba despre îndeplinirea poruncilor, miștoturilor din Tora. Nepotul lui, Rașbam, vorbește despre „păcate rămase nedescoperite”.

Spre deosebire de ei, Ramban (Nahmanides) spune că în acest blestem este vorba despre neîmplinirea miștoturilor și mai ales de ridicarea sulului de Tora, dacă această operațiune se face în mod impropriu. După cum scrie și el, aceste reguli apar pentru prima oară în tractatul Sofrim (scriitori, scribi) din care învățăm tot ce are legătură cu cărțile (sulurile) de Tora, de la scriere până la radiere, dacă este nevoie. Acolo apare pentru prima oară ridicarea Torei ca având o parte din *halachot* legate de acest ritual. De exemplu, una dintre ele este aceea că toți bărbații și toate femeile trebuie să vadă textul în timpul ridicării. După Talmud, rostogolirea (înfășurarea) Torei este o mare onoare. În tractatul Megila 32:a Rabi Șfatiya, în numele lui Rabi Iohanana, spune că, dintre cei zece care au citit din Tora, „cel mai mare”, adică cel mai onorat este cel care a rostogolit (a înfășurat) Tora. Iar Rabi Iehoșua Ben Levi spune că din cei zece care au citit, cel care rostogolește (înfășoară) primește răsplata pentru toți.

Astăzi, obiceiul la Așkenazim este că doi oameni se ocupă de asta: primul care ridică sulul și al doilea care îl rostogolește (îl înfășoară). S-a născut o dispută între *poskim* (înțelepți care dau decizii în legătură cu reguli), preocupați de întrebarea: care dintre cele două acțiuni este mai onorabilă? Mișna Brura (carte de *halachot* scrisă de Israel Meir Kagan în sec. 19) precum și adepții lui, spun că Talmudul, în tractatul Megila se referă la cel care ridică. Alții, cum ar fi Aruch Hașulhan spun că este vorba despre cel care rostogolește. Se povestește despre Rabinul Șlomo Zalman Oierbach, unul din cei mai mari înțelepți așkenaz din epoca noastră, care a murit acum 25

de ani, că o dată, de Şabat Hatan (mire), s-a destăinuit gabaiului : „Mițva de ridicare a Torei este o mare mițva și mi-e dragă mie. De ani mulți nu am mai fost onorat cu această mițva, fiindcă mulți cred că nu sunt destul de onorabil pentru ea. Așa că eu vreau să mi se dea mie astăzi.” Și așa a fost și i s-a dat.

Există probleme practice în legătură cu ridicarea Torei. Prima, cea mai evidentă, apare în Mișna Brura și anume că un om lipsit de forță, de putere, nu va fi onorat niciodată să ridice Tora, fiindcă lipsa de putere nu-i dă posibilitatea să arate scrisul întregii obști. Există și pericolul ca sulul (cartea), de greutate apreciabilă, să-i scape din mână. Acest lucru i-a determinat pe evreii din Italia, în sec. 18, să renunțe la ritualul de ridicare a Torei.

O a doua întrebare foarte importantă este cea privitoare la câte coloane să arătăm. În ultimele secole sunt unii înțelepți care scriu că este bine ca cel care ridică să arate cât mai multe coloane. Întrebarea care se pune este dacă într-adevăr așa trebuie să procedăm sau este un număr riguros stabilit de coloane care trebuie arătate. Răspunsul îl avem chiar în tractatul Sofrim, cap. 14: „Rostogolește cartea (sulul) de Tora până la trei pagini (coloane), ridică și arată partea scrisă oamenilor care stau la dreapta și la stânga lui, și învârtte înainte și înapoi! Este mițva ca toți bărbații și toate femeile să vadă scrisul!”.

În mod asemănător apare și în Machzor Vitri, cap. 427 (carte de *halachot* și rugăciuni, redactată de Rabenu Simcha Ben Şmuel, nepot al lui Rași, la începutul sec. 13): „Rostogolește cartea de Tora până la trei pagini și o ridică”. Din aceste exemple putem înțelege că trebuie arătate exact trei coloane. Însă există o polemică între *poskim* în această problemă. Unii susțin că într-adevăr este vorba despre exact trei coloane, de exemplu Maghen Avraham (Avraham Gombiner, Polonia sec. 17). Mișna Brura îl contrazice, spunând în cap.100:8: „Mi se pare că asta (adică numărul coloanelor) depinde de câtă putere are ridicătorul ca să ridice coloanele expuse”.

Bineînțeles, mai există o întrebare și anume dacă putem arăta mai mult de trei coloane. Toți *poskim* din toate perioadele, inclusiv ultimele secole, spun că trebuie arătate doar trei coloane și nu mai mult. Iarși vedem din nou și din nou că trebuie să îndeplinim mițvot exact cum trebuie și să nu exagerăm peste ceea ce ne-a fost poruncit. De ce nu este bine să deschidem mai multe coloane? Țelul ridicării Torei este onorarea cărții de Tora. Cartea este ridicată, ținută deschisă și arătată obștii. Am văzut că trei coloane sunt de ajuns. Dacă cineva deschide patru-cinci coloane, cum se întâmplă deseori, toată atenția oamenilor se îndreaptă spre cel care ridică sulul, în semn de admirație față de puterea și dedicația lui, în loc să fie concentrată pe cartea pe care o onorăm. În consecință, așa cum învățăm și din tractatul Meghila, toată atenția noastră trebuie dată Torei.

Din această cauză, și în acest caz regula următoare nu se aplică la ridicarea Torei:

כל המרבה הרי זה משובה Kol hamarbe harei ze meşubah „tot ce sporește sau înmulțește este excelent”.

Să fim moderați și să îi onorăm pe cei cărora li se cuvine. Dar, înainte de toate, să onorăm cum se cuvine litera și spiritul Torei, fundamentul spiritual al existenței poporului evreu.

Pericopa Ki Tețe - Soarta unei femei frumoase

după Tora [anul 5779]

Printre legile cu privire la comportamentul în caz de război din această pericopă descoperim o lege care stabilește cum se decide soarta unei femei frumoase, care a fost luată prizonieră. În traducerea mea din originalul ebraic al Torei, textul precizează amănunți:

”Poate că printre cei prinși prizonieri vei vedea o femeie frumoasă și vei dori s-o iei de nevastă. O vei aduce înăuntrul casei tale și ea își va rade capul și își va face unghiile. O să-și lepede rochia de prizonieră, o să stea în casa ta, o să-i plângă pe tatăl și pe mama ei o lună de zile și după aceea o să te duci la ea, o să te culci cu ea și ea o să-ți devină nevastă.” (Deuteronom 21:11-13).

Textul de mai sus naște, la rândul său o serie de întrebări pe care merită să le punem și să le găsim răspunsurile deloc simplu, după cum vom vedea, de descoperit. Iată câteva din aceste întrebări și unele răspunsuri.

Ce înseamnă expresia: ”Și-a făcut unghiile”?

De ce trebuie ca femeia să-și facă unghiile? Marele traducător în limba aramaică a Torei, Onkelos, traduce ”*Își crește unghiile.*” Așa explică și toți marii comentatori evrei și la fel și Midraș Sifri Devarim: ”*Își crește unghiile ca să se urâtească.*” Explicația asta se potrivește cu comentariul lui Rabi Akiva potrivit căruia Tora nu acceptă căsătoria între o prizonieră de război și un fiu al poporului Israelului.

Dar noi nu putem să vedem în asta doar un comentariu și o explicație. Este mai mult de discutat aici și vom începe cu povestea lui Mefiboșet, nepotul regelui Saul și fiul lui Ionatan:

”Nu și-a făcut picioarele și nu și-a făcut nici barba” (2Samuel 19:24).

Aici este clar că este vorba despre tăierea unghiilor și a bărbii și nu despre creștere, adică despre înfrumusețare și nu de urățire. La această înțelegere ne ajută și faptul că ”*făcutul unghiilor*” este amintit chiar lângă raderea capului, adică, în ambele cazuri este vorba despre tăiere. O dispută despre subiectul ăsta avem în Talmud, tractatul Levamot, 48:b între Rabi Eliezer și Rabi Akiva. Și în traducerile creștine (Septuaginta, Vulgata, Neofiti) inclusiv în românește este tradus ”*tăiere*”. Disputa apare în textul ebraic original.

Sunt comentatori care spun că părul și unghiile simbolizează personalitatea omului. Orice modificare care intervine în modul lor de prezentare dezvăluie dorința de abandonare a unei identități din trecut și schimbarea cu una nouă. De aici putem înțelege că această regulă încearcă să apere onoarea și integritatea femeii.

Care este semnificația expresiei ”Și-a ras capul” ?

Această expresie ridică și ea multe probleme. Cunoaștem din Tanach legătura între haine și doliu (Geneza 38:14, 2Samuel 14:2) și la fel între unghii și doliu (Mefiboșet când David a fost exilat din Ierusalaim/Ierusalim în timpul revoltei lui Avșalom). Dar între tăiatul părului și doliu nu este nici o legătură. Din contră, în doliu se lasă părul să crească și nu se taie. Așa că cel mai logic este să acceptăm ca explicație a acestui comportament pe cea amintită

mai sus și anume dorința de debarasare de trecut și achiziția unei identități noi.

Sunt și alții care cred că tăierea părului are o legătură cu probleme de purificare și curățare.

Ce înseamnă "să-și dea jos rochia de prizonieră"?

În privința "rochiei de prizonieră" există o controversă între comentatori.

Să fie, oare, vorba despre o haină pe care o purta în momentul în care a fost luată ca prizonieră sau este haina pe care o va purta în timpul prizonieratului?

Unii consideră că este vorba de o rochie specială pentru prizonieri, un fel de uniforme de închisoare, un fel de zeghe, pentru a-i diferenția de restul populației, liberă. Despre schimbarea hainelor mai avem o referință în Tanach, de exemplu Iosef, când trebuie să apară în fața faraonului își schimbă repede hainele (Geneza 41:14). La fel și Iehoyachin/Ioiachin, regele Iehuda, după ce e eliberat din închisoare după 37 de ani de stat acolo, babilonienii îi schimbă hainele (2Regi 25:27-30).

Alții explică că este vorba despre hainele pe care le purta când a fost prinsă, haine în care încerca să-i seducă pe cei care au prins-o, ca să-i convertească. Rași spune: "Ele (hainele) sunt frumoase pentru că fetele altor națiuni (goyim) se înfrumusețază ca să-i facă să păcătuiască pe alții." Explicația asta este după Midrașul Sifri Devarim și după părerea lui Rabi Akiva. În consecință, femeia inamică prezentată aici nu este o victimă, ci o femeie rău intenționată, despre care ne vorbește autorul Proverbelor 7:5-12 „să te ferească de o femeie străină, străina a cărei cuvinte te lingușesc”.

Ultima întrebare privește expresia "O lună de zile"

De ce cel care o ține pe prizonieră trebuie să aștepte o lună până când se va căsători cu ea? Una dintre explicațiile mai puțin acceptate pentru o lună de zile este că bărbatul așteaptă să vadă dacă femeia nu este gravidă. Alții explică că o lună este perioada de doliu și femeia, din cauză că nu-i mai vedea pe părinți, se comportă de parcă aceștia ar fi murit. Problema este că perioada de doliu în timpul Tanachului nu ținea o lună, ci o zi, o săptămână sau "multe zile", după cum apare în foarte multe părți în Tanach.

Ca un rezumat al legii femeii frumoase, putem spune că ea nu este dată ca să îndepărtăm poporul evreu de celelalte națiuni, ci este un fel de îndreptar practic de educare a soldatului israelian în război. Tora ne învață faptul că și în condiții de război trebuie să ne abținem de la fapte imorale și să cinstim curajul și dreptatea, dar și să avem tăria abținerii de la a umili adversarii. Acest comportament este cel compatibil cu toate legile de război din Deuteronom, (de exemplu capitolele 20, asediul unui oraș și 23, comportament în tabără).

În afară de acestea, mai putem înțelege de ce referința este aici tocmai la o prizonieră frumoasă. Ca și în cazul lui Rut și aici este vorba despre o străină care în împrejurări diferite vrea să se alăture poporului evreu prin intermediul unui bărbat. Dar pe când lui Rut nu i-a fost deloc ușor să facă asta (nu ni se spune nimic de frumusețea ei), pentru o prizonieră de război frumoasă este cu mult mai ușor, fiindcă bărbatul ar face orice s-o aibă.

Pericopa Ki Tisa - Vițelul de aur și femeile [anul

5779]

În universul nostru "modern și avansat" suntem, de multe ori, îndoctrinați cu idei de factură sexistă, misogină potrivit cărora în lumea antică femeia nu avea nici o contribuție la desfășurarea evenimentelor și că bărbații sunt singurii care conduc lumea și făuresc istoria. Dacă așa se întâmplă uneori și în lumea biblică din Tora, acesta este un rezultat al descifrării superficiale a evenimentelor descrise acolo și al stigmatelor seculare ale supremației bărbătești imprimate unor prezentări ale acestora. Iar adevărul cu privire la locul și rolul femeilor în istoria antică a omenirii dezmințe categoric prezentarea lor ca simple personaje secundare. Eroinele povestirilor din această pericopă argumentează convingător adevărul acestor afirmații.

Un asemenea exemplu îl oferă Tora, care descrie traversarea de către poporul evreu a Mării Roșii, în care femeile, în frunte cu Miryam Hanevia („Profetesa”), au ocupat un loc decisiv prin actele de eroism de care au dat dovadă cu acel prilej. La fel a fost, între altele, participarea lor activă la prevenirea comiterii și diminuarea consecințelor negative ale celor două mari păcate din cei 40 de ani de pribegie prin deșert, „vițelul de aur” și „iscoadele”. În ambele ele au fost pe partea pozitivă a desfășurărilor. Pe de altă parte, ele au ocupat un loc activ la realizarea celei mai mărețe construcții din acei 40 de ani, construcția Mișkanului (Tabernacolului). Ca să înțelegem lucrurile acestea, trebuie să parcurgem toată Toraua, atât cea scrisă cât și cea orală.

Dacă citim cu multă atenție descrierea teribilului păcat al „vițelului de aur” și luăm în considerare și completările din Toraua Orală, adică din diferitele Midrașim, putem constata locul onorant care revine femeilor în această poveste, altfel tristă și grotescă. Acest eveniment se petrece în momentele în care Moșe Rabenu întârzie să coboare de pe muntele Sinai, pe care se urcase ca să primească de la Dumnezeu tablele, iar poporul nerăbdător a intrat în panică și l-a însărcinat pe Aharon să construiască un alt zeu. Primul lucru pe care îl face Aharon este să implice în povestea asta pe femei: „Și Aaron le-a zis (bărbaților): Scoateți cerceii de aur care sunt în urechile soțiilor voastre, ale fiilor voștri și ale fiicelor voastre, și aduceți-i la mine” (Exod 32:2). Întrebarea care se pune este: de ce subliniază Toraua contribuția cerceilor femeilor la construirea vițelului de aur?

Răspunsul îl primim din Midraș, care certifică nulitatea contribuției femeilor la aurul plâsmuirii blasfemiatoare: „Au auzit femeile și nu au vrut, și nu au fost de acord să le dea bărbaților cerceii lor de aur, în schimb le-au spus: „Să facem un vițel și o urâciune care nu are putere să ne salveze? Nu vă vom asculta!” Iar HaKadoș Baruch Hu le-a răsplătit pentru atitudinea lor, fiind ele cele care păstrează Roș Hodeș mai mult decât bărbații”. (Pirkey DeRabi Eliezer, cap. 45). Din midraș putem deduce, de asemenea, că scopul lui Aharon rugându-i pe bărbați să le ia de la femei era și acela să împiedice cât mai mult împlinirea dorinței poporului, chiar dacă presupunerea lui era doar parțial validă. El credea că femeilor le va fi greu să se despartă de bijuteriile lor. Și într-adevăr, ele nu au dat cerceii. Dar este clar că nu pretinsa preferință specific feminină pentru aur și bijuterii este pricina. Dovada? Atunci

când au fost rugate să doneze bijuterii pentru construcția Mișkanului (tabernacol) ele s-au grăbit de-a dreptul să aducă bijuteriile! Cu alte cuvinte, femeile se pot despărți cu ușurință de bijuterii, atunci când scopul este o acțiune cu adevărat mare și importantă! Marele comentator HaTașbeț (Șim'on Duran, sec. 14-15, Spania) spune că bărbaților li s-a luat privilegiul de a nu lucra de Roș Hodeș fiindcă s-au grăbit la vițel, dar s-au lenevit la Mișkan. În schimb, femeile au primit Roș Hodeș fiindcă s-au grăbit la Mișkan și s-au abținut la vițel. Tot aici găsim explicația motivului alegerii Roș Hodeș ca sărbătoare privilegiată a femeilor: Mișkanul a fost inaugurat de Roș Hodeș!

De unde putem trage concluzia că nu femeile au dat cerceii, ci bărbații au făcut asta. Răspunsul îl găsim în Midraș Tanhuma, Ki Tisa 19, care spune că, după ce Aharon a cerut bărbaților să scoată și să aducă cerceii femeilor, a văzut că ele nu dau curs cererii. Când a văzut că ele nu dau cerceii din urechile lor, "tot poporul și-a scos cerceii de aur care erau în urechile lor" (Exod 32:3). Nu este scris "în urechile femeilor", ci în "urechile lor". În ebraică acest pronume posesiv are o formă diferită la masculin și alta la feminin. Aici el apare la masculin! În Midraș Raba, Bamidbar, este scris că femeile chiar s-au revoltat și nu au participat la comiterea acestui păcat.

În concluzie, nu există nicio îndoială, așa cum atestă midrașul Bamidbar Raba 21:10, că femeile nu au participat la comiterea celor două mari păcate de care se fac vinovați Bnei Israel în deșert: „păcatul iscoadelor” și „vițelul de aur”. Cu referire la „păcatul iscoadelor” reiese, dimpotrivă, că femeile au demonstrat cât de mult țin la Ereț Israel, prin aceea că nu au acceptat să rămână în deșert, cum au vrut bărbații, care au fost reprezentați de către iscoadele care nu voiau să ajungă în Ereț Israel, unde trebuiau fie să lupte în calitate de soldați, pentru cucerirea pământului, fie să lucreze ca niște buni gospodari, preferând înaintarea rutinieră prin deșert și unele preocupări spirituale (învățat Tora), fără să lupte, să lucreze sau să aibă grijile vieții zilnice. Cu referire la „păcatul vițelului de aur”, din midrașul acesta rezultă că Aharon a contat pe istețimea, înțelepciunea și patriotismul femeilor (care în nici un caz nu merită a fi considerate niște naive orbite de strălucirea aurului), ca să evite dezastrul către care aluneca implacabil ambiția aceasta a majorității poporului de turnare și cioplire a vițelului.

Ca încheiere, povestea noastră este încă o dovadă a rolului fundamental pozitiv jucat de femei în aceste evenimente vijelioase care au trecut peste poporul evreu, de curând eliberat de sub jugul egiptean. Așa cum și în continuare, femeile vor juca un rol decisiv și meritoriu în istoria viitoare a poporului evreu, fiind profund implicate în toate evenimentele importante trăite de acest popor..